

ЦІНА 35 ЦЕНТІВ

Молода Україна

журнал українськот демократичнот молоді

РІК ВИДАННЯ XI

БЕРЕЗЕНЬ 1961

№ 79

МОЛОДА УКРАЇНА

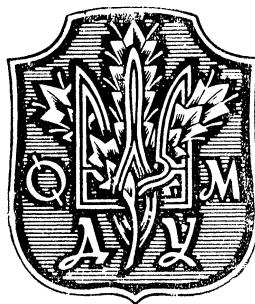
Видає Центральний Комітет Об'єднання Демократичної Української Молоді.

Редакція Колегія.

Головний редактор — Б. Олександров.

Умови передплати в Канаді:

На півроку \$2.00, на один рік \$3.50,
В США і інших країнах — \$4.00 річно. Ціна окремого числа 35 центів.

MOLODA UKRAINA (Young Ukraine). A Ukrainian Monthly Magazine. Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association Subscription in Canada for 6 months \$2.00, one year \$3.50. Single issue 35 c.

MOLODA UKRAINA,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:

"Rada",
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.) Argentina.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11,
England.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine,
France.
K-to: Paris CC 11.087.11

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

О. Завертайло, Чікаро. — Дякуємо за пам'ять. Лист піде в черговому числі.

П. Вулгаїв, Чікаро. — Просимо присилати нам тільки ті матеріали, які ще ніде не були друковані.

А. Легіт, Англія. — Дякуємо за слова признання та за вірші. Дещо використаємо в черговому числі.

ПОПРАВКИ.

У минулому числі "Молодої України", в дописі про діяльність філії ОДУМ-у в Боффало, випало прізвище голови філії п. Побивайла.

У листопадовому-грудневому (ювілейному) числі "Молодої України" підписи під знятками голів філій ОДУМ-у в США треба читати не "зліва направо", а "справа наліво".

Шан. Друзів просимо пребачення за ці недогляди.

«ПІСНЯ УКРАЇНИ»

НОВА І ЄДИНА В ТОРОНТО РАДІОПРОГРАМА

СЛУХАЙТЕ НАШУ ПРОГРАМУ КОЖНОЇ СУБОТИ

від год. 4.30 до 5.30 ВЕЧОРА, та кожгої неділі з 4-ої до 5-ої год. вечора з радіовисильні CHWO на хвилі 1250 М.

В радіопрограмі "Пісня України" виступають визначні українські мистці, науковці, журналісти, обговорюються актуальні події з українського життя.

Наші радіопередачі можна чути не лише в Торонто, але також і в ГАМІЛЬТОНІ, СТ. КАТЕРИНС, ГРІМСБІ, БЕРІ й околицях.

Підтримуйте єдину в Торонто українську радіопрограму, надсилайте нам свої побажання й зауваги на адресу:

64 Hewitt Ave., Toronto, Ont. Tel.: EM 6-3380

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Тарас Шевченко: — МОЛИТВА ЗА БАТЬКІВЩИНУ,
РОЗРИТА МОГИЛА,
СОН.

Борис Олександров: — ШЕВЧЕНКО І ЙОГО "ПОСЛАНІСТВО".

Богдан Бойчук: — БЕЗТАЛАННЯ ШЕВЧЕНКА.

Володимир Дудінцев: — НОВОРІЧНА НОВЕЛЯ.

Микола Нагнибіда: — ЗАБІЛІЛИ СНІГИ.

Сергій Голубенко: — ПИСЬМЕННИК ПАТРІОТ І ТЕАТРАЛЬНИЙ ДІЯЧ.

Остап Лисенко: — М. СТАРИЦЬКИЙ І М. ЛИСЕНКО.

П. Вулгаїв: — ДЕЩО З БОРОТЬБИ ЗА АРСЕНАЛ.

С. Г.: — ПРО АВТОРА ОПЕРИ "КАРМЕН" ТА ЇЇ ПОСТАВИ В УКРАЇНІ.

Алла Косовська: — СНІЖНА ФАНТАЗІЯ.

В. Вітальний: — ЧИ є ЖИТЯ НА ІНШИХ ПЛАНЕТАХ?

Роман Зибенко: "ЗА П'ЯТЬ ДВАНАДЦЯТЯ".

Конкурс юних авторів у 1961-му Шевченківському Році, одумівська хроніка, листи до редакції тощо.

НА ОБКЛАДИНЦІ:

Пам'ятник Т. Шевченка в Києві.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО

МОЛИТВА ЗА БАТЬКІВЩИНУ

О, СВЯТАЯ!
СВЯТА БАТЬКІВЩИНО МОЯ!
ЯК ПОМОЖУ ТОБІ В ОДЧАЮ, —
І ТИ ЗАКОВАНА, І Я...
СКАЖУ ТИРАНАМ БОЖУ ВОЛЮ, —
НЕ ЗРОЗУМІЮТЬ, НЕ ПРИЙМУТЬ!
І НА ТВОЇМ ШИРОКІМ ПОЛІ
КАМІННЯМ ВІСНИКА ПОБ'ЮТЬ!
ЗНЕСУТЬ ВИСОКІ МОГИЛИ
І ПОНЕСУТЬ ІЗ СЛОВОМ ЗЛА!
ТЕБЕ УБИЛИ, РОЗЧАВИЛИ
І ВОСХВАЛИТЬ ЗАБОРОНИЛИ
ТВОЇ ВЕЛИКІ ДІЛА!

О, БОЖЕ СИЛЬНИЙ І ПРАВДИВИЙ,
В ТВОЇЙ РУЦІ — ЖИТТЯ І СМЕРТЬ —
ВДЯГНИ У СЛАВУ СВОЮ ТВЕРДЬ
І СОТВОРИ СВЯТЕЕ ДИВО —
ВОСКРЕСНУТЬ МЕРТВИМ ПОВЕЛИ!
БЛАГОСЛОВИ ВОЗСТАТЬ СОБОРОМ
НА ПОДВИГ НОВИЙ І СУВОРІЙ —
НА ЧИН ВИКУПЛЕННЯ ЗЕМЛІ,
ЗЕМЛІ, ПОВИТОЇ В НЕСЛАВУ,
СТОКРАТ ПОЛИТОЇ КРИВАВО
КОЛИСЬ ПРЕСЛАВНОЇ ЗЕМЛІ!

(“Безталанний” 1843 р.)

Шевченко і його «Посланіє»

Серед багатої і різнородної Шевченкової спадщини особливе місце займає написане 14 грудня 1845 року в селі Вионищах поетичне, пройняте гнівом до своїх же “премудрих”, “правдою торгуючих” земляків “Посланіє”. Можна з певністю сказати, що в поетичному доробку полум’яного Кобзаря ніщо не перевищує мотутньої експресії “Посланія” і, вражаючої свою незрівняною глибиною, безпосередності поетового почуття. Багато гніву — і поруч з тим — ліричного тепла в “Кавказі”, у “Розритій могилі”, в “Юродивому”, в “Єретику” та інших творах поета, але саме в “Посланії” знайшла свій повний вияв подивугідна широта Шевченкового поетичного реєстру — від ліричного, зворушливого “обніміте ж, брати мої, найменшого брата” до гнівного “раби, підніжки, грязь Москви, варшавське сміття — ваші пани!” Саме в “Посланії” найкраще виявилась многогранність Шевченкового таланту — як у аспекті несподіваних, але прекрасно вмотивованих переключень поетового настрою з одної сфери почуття в іншу, так і в аспекті різнородності розміру й ритму, що їх автор вибирає відповідно до характеру зображеніх образів та загального ходу думки. Вже це одне, якщо не брати до уваги надзвичайного змісту “Посланія”, ставить його у перший ряд важливих поетичних здобутків Шевченка. Але щойно поєднання цих формально-поетичних здобутків твору з його палким, вражаючим своєю до розпukи нестерпною правдою, змістом зробило “Посланіє” тим великим, винятковим твором, що будив і нераз будитиме в майбутньому тих наших земляків, що “оглухи, не чують; кайданами міняються, правдою торгують”.

Твір написаний у формі своєрідного звернення до земляків, чи, як казали у Шевченкові часи, “посланія”, і така його форма дала поетові можливість висловити ряд етично-моральних та історично-політичних концепцій, що було б не так легко зробити в зв’язаному певним сюжетом творі. “Посланіє” —

це в суті речі полум’яна проповідь у стилі старовинних ораторій, але дуже загостренна уведенням у неї політичних мотивів та жагучим поетовим гнівом, що місцями переходить у сарказм. Під цим оглядом “Посланіє” споріднене з “Кавказом”, з тією тільки різницею, що в “Кавказі” Шевченко саркастично говорить про російських “візволителів” Кавказу (“нам тільки сакля в очі коле: чого вона стоїть у вас, не нами дана”), а в “Посланії” про своїх же земляків (“славних прадідів великих правнуки погані!”).

Твір починається немов би символічним розкриттям завіси над заснулою Україною, де “люд потомлений і все спочиває”. Але цей позірний спокій не передається поетові, бо він знає, що насправді за ним криється нестерпна дійсність, у якій “кайданами міняються, правдою торгують”. Це глибоко вражає поетове серце, він дослівно плаче “на розпуттях велелюдних”, але, плачуши, він одночасно і застерігає земляків, що так далі тривати не може, що сючи лихо, вони не можуть сподіватися добрих жнів:

“А що вродить? побачите,
Які будуть жнива!
Схаменіться, недолюди,
Діти юродиві!
Подивітесь на рай тихий,
На свою країну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну,
Розкуйтесь, братайтесь!”

Цей мотив “братацтва”, визволення з національної і соціальної неволі, проходить через цілий твір, то зникаючи в історичних ремінісценціях і гіркому патосі обурення на “поганих правнуку”, що не маючи “своєї мудрості”, безкритично переймають німецьку, то виринаючи в ліричних відступах знову, щоб знайти свій остаточний вислів у кінцівці:

"Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю!"

Дуже сильний у "Посланії" мотив протесту проти модного тоді в українських ліберальних колах захоплення ідеалістичним вченням Шеллінга та взагалі всім німецьким, особливо їх "славістичними", здебільша псевдонауковими, теоріями. Особливо обурений він тими земляками, що "прутися на чужину" шукати "доброго добра", не розуміючи того, що найбільший скарб — це рідна, вільна земля з її незрівняною красою, з святими Дніпровськими горами, з заплаканою матір'ю, що "благословить дітей своїх твердими руками". У чужому краю, — пише він, —

"Не шукайте, не питайте
Того, що немас
І на небі, а не тільки
На чужому полі.
В своїй хаті своя правда,
І сила, і воля".

Другий підрозділ твору Шевченко починає з афористичного твердження, що "Нема на світі України, немає другого Дніпра", і жалюгідно помилляється той, хто дерути шкуру "з братів незрячих, гречкоїв", іде в німецькі землі по чужу правду, шкодуючи лише за тим, що не може захопити з собою ще й "дідами крадене добро". І в поета з нестримним болем виривається:

"Ох, якби те сталося, щоб ви не верталися,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала,
Не чули б у Бога вашої хули.
І сонце не гріло б смердючого гною
На чистій, широкій, на вольній землі."

Що ж це за наука, яка так вабить декого з поетових земляків у чужих землях? Чому їм конче треба цієї чужинецької науки? На це поет з гірким сарказмом відповідає:

"Якби ви вчились так, як треба,
То й мудрість би була своя.
А так залишете на небо:
"І ми не ми, і я не я,
І все те бачив, і все знаю,
Нема ні пекла, ані раю,
Немає й Бога, тільки я!
Та кущий німець узловатий,
А більш нічого!"

—
"Отак то ви навчаєтесь
У чужому краю!
Німець скаже: "Ви моголи".
"Моголи, моголи!"
Золотого Тамерлана
Онучата голі.
Німець скаже: "Ви слав'яни".
"Слав'яни! слав'яни!"
Славних прадідів великих
Правнуки погані!"

І хоч дехто з оцих "поганих правнуків" силкується бути правовірним слов'янофілом, "з усієї сили" читає "і Шафарика, і Ганка", і всі мови сло-

в'янського люду знає, то, однак, своєї "дастьбі... Колось будем і по своєму глаголять, як німець покаже". Поетів сарказм тут доходить до найвищого вияву. Він радить ось таким запопадливим шукачам чужої мудrosti ще раз прочитати власну, писану кров'ю, історію:

"Прочитайте знову
Тую славу. Та читайте
Од слова до слова,
Не мінайте ані титли,
Ніже тії коми,
Все розберіть... та й спитайте
Тоді себе: хто ми?..
Чиї сини? яких батьків?
Ким? за що закуті?..."

Бо тільки справжнє, самостійне і ґрунтовне вивчення власної історії вкаже ось таким безкритичним і вірячим на слово "чужий мудрості" землякам, чим насправді були деякі з наших національних "Брутів":

"Раби, підніжки, грязь Москви,
Варшавське сміття — ваші пани,
Ясновельможні гетьмани".

Отже, безкритично чванитись тим, що колись наші предки "звали Польщу", а козацтво "Синопом, Трапезонтом галушки варило" — в обличчі сумного сучасного немає сенсу:

"Правда!.. правда, наїдались,
А вам тепер вадить.
А на Січі мудрий німець
Картопельку садить,
А ви її купуєте,
Їсте на здоров'я
Та славите Запорожжя.
А чисю кров'ю
Ота земля напоєна,
Що картопля родить, —
Вам байдуже. Аби добра
Була для городу!"

Поет кличе своїх земляків "схаменутися", бути людьми,

"Бо лихо вам буде.
Розкуються незабаром
Заковані люди,
Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори!
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших... і не буде
Кому помагати.
Одцуряється брат брата
І дитини мати."

—
"Умийтесь! Образ Божий
Багном не сверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувати...
Бо невчене око
Загляне ім в саму душу
Глибоко! глибоко!"

Тяжко уявити собі глибше, геніяльніше проникнення в суть того лиха, що загрожувало Україні від винародовлення її провідної верстви, відриву української інтелігенції від народного кореня, а то й прямого переходу в чужий табір. Справжньою розпуковою звучить початок останнього підрозділу "Послання":

"Доборолась Україна
До самого краю.
Гірше ляха свої діти
Її розпинають".

Поет радо віддав би "веселого віку половину", аби тільки забути ті "діла незабутні дідів наших", які змушують ридати його серце.

Однаке на основі наведених вище цитат або цілого тексту "Послання" не слід робити висновок про негативне ставлення Шевченка до української історії в цілості чи його принципову нехіть до всього чужого. З інших творів поета знаємо про його любов і пієтизм до окремих постатей української історії і її окремих періодів. Та й в самому "Посланні" з-поміж гнівних, картаючих рядків час-до-часу виринають теплі рядки про "високі могили" і "добру славу, славу України". А піднесену нам антitezу "своє — чуже" він розв'язує такими геніяльними, афористичними рядками:

"Не дуріте самі себе,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь".

Поет закінчує свій виняткового значення твір оптимістичними нотками, висловом віри в те, що "оживе добра слава, слава України", що "світ ясний, невечірній, тихо засіяє" і Україна, персоніфікована ним у світловому образі матері, "діточок поцілую вольними устами".

Закінчується "Посланнє" своєрідним ліричним рефреном — закликом до братерського об'єднання і любові: "Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!" — і цей рефрен вимовно заокруглює все те гірке і приkre, але широко-правдиве, що сказав поет своїм приспаним і роз'єднаним неволею землякам. І даремно підрядянські літературознавці намагаються трактувати "Посланнє" як беззастережно цілеспрямовану критику ліберально-буржуазної української інтелігенції. Шевченко умів гнівно, дошкільно карати, але вмів і любити своїх, нехай і не вдовольняючих його, та все таки своїх братів-земляків. Під цим оглядом вимовні два останні рядки "Послання", що були вже наведені вище.

Б. Олександрів.

Тарас ШЕВЧЕНКО

Розрита могила

Світе тихий, краю милив,
Моя Україно,
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилася?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— "Молилася, турбувалась,
День і ніч не спала,
Своїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добре діти,
Панувала і я колись
На широкім світі, —
Панувала... Ой Богдане!
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що, колишучи, співала
Про свою недолю,
Що, співаючи, ридала,
Виглядала волю.
Ой Богдане, Богданочку!
Якби була знала, —
У колисці б придушила,
Під серцем приспала.

Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,
На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає.
І могилі мої мілі
Москаль розриває...
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає...
А тим часом перевертні
Нехай підростають,
Та поможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати!
Поспішайте ж, недолюдки,
Матір катувати!"

На-четверо розкопана
Розрита могила...
Чого вони там шукають?
Що там скоронили
Старі батьки? Ех, як би то...
Як би то знайти те,
Що там поховали,
Не плакали б діти,
Матір б не ридала.

Богдан БОЙЧУК

Безталання Шевченка

Шевченко був нещасливою людиною. Не говоримо тут про життєву долю, про життєвий шлях, який в своїй найглибший суті всім однаково трагічний, а особливо людям, проклятим не приймати накиненої згори форми існування — людям, що мусять творити. Говоримо про трагедію мистця, якого досьогодні присипають пилом буденних коначностей: коли його сучасники і зараз наступні генерації сприймали лише елементи традиційно-народної й пісенної творчості (які Шевченко використовував тільки як ґрунт, що з нього виростала яскрава індивідуальність) і користувались ними, як стимулом у своїх (правда, потрібних) етнографічно-народницьких виявах, — то люди нашого часу найчастіше звертаються до творчості Шевченка, щоб вибрati декілька цитат для безконечно монотонних (і менше потрібних) академій, ювілеїв, вечорів і т. д. Вживають "Кобзар" для того, щоб додати патріотичної оліви до своїх групових каганців.

На основі вищесказаного ми хотіли б зробити два баланси: **баланс реальності і баланс бажань**. Фактом є, що духовна вітальність еміграційного суспільства з кожним роком, з кожним днем меншає. І, замість здорового протидіяння, наша спільнота кинулася в крайності, вхопилася за всякого роду компенсації, яким можна дати загальне окреслення: пошесть гіперболізації. Пошесть ця помітна всюди — перебільшується значення наших памфлетів, перебільшується жестикуляція маленьких американських політиків перед виборами, міряються вартості мистецтва категоріями політичної утилітарності (знову перебільшуючи), роздувається досягнення нововідкритих майже кожного тижня "гениїв", що успішно покінчили народню школу чи затанцювали голпака на академії або якомусь (звичайно світовому) збориці письменників, мистців або колишніх гімназистів (це нагадує ментальність т. зв. *minority groups* — наприклад муринів, що в своїй пресі пишуть виключно про "великі досягнення" якраз американських муринів). Найновішим виявом цієї пошести гіперболізації є пам'ятники Шевченка. Звичайно культурне і навіть політичне значення пам'ятників (за малими винятками) — мінімальне. Їх ставлять для голубів. Але не в нас! У нашій схемі бачення — це речі найвищої ваги. До тієї міри, що над проектом пам'ятника сидячого Шевченка в Канаді зчинилася дискусійна буря, де "творча" уява деяких поважних громадян сягнула аж до меж непристойного у відношенні до сидячої пози Шевченка. "Визначні" ж особливості української Америки не могли лишитися позаду Канади: процес за дозвіл ставити пам'ятник Шевченка в Вашингтоні увінчався успіхом. Кошти обох пам'ятників будуть становити коло 300.000 доларів. Це баланс реальності.

Тепер баланс бажань: вкладши 300.000 доларів по 3,5% до банку, можна було б за ці гроші вести 20 років видавничу діяльність. Добру видавничу діяльність! Бож величезне число наукових праць проф. Чижевського ще й досі не з'явилися укра-

Тарас Шевченко

СОН

(Уривок)

Прощай, світе! Прощай земле
Неприязній краю!
Мої муки, мої люті
В хмарі заховаю.
А ти, моя Україно,
Безталанна вдово!
Я до тебе літатиму
З хмари на розмову,
На розмову тиху, сумну,
На раду з тобою;
Олівіочі падатиму
З чистою росою.
Порадимось, посумуєм,
Поки сонце встане,
Поки твої малі діти
На ворога стануть.
Прощай же ти, моя нене,
Удово-небого!
Годуй діток: жива правда
У Господа Бога!

їнською мовою, збірка есеїв Юрія Шереха вже трохи задовго лежить у шухляді, велика (понад 1000 сторінок) поема Василя Барки "Сонце" готова до друку, час би видати зібрані твори В. Леси-ча, ні один твір Л. Лимана ще не побачив світу.

Багато більше наукових, літературних і публіцистичних праць лежать по шухлядах, і ми про них не поінформовані. Ми тепер спроможні, ми в силах зайнятись перекладницею роботою. Факту, що добра антологія сучасної української поезії і збірка українських новелей не з'явилися англійською мовою, — не можна пробачити. Ніяк не можна пробачити. Або ще один факт (з балансу уяви) — на доповіді одного українського професора, якого запросила американська жіноча організація, влаштовано виставку... майже самих памфлетів англійською мовою. Хіба так тяжко зрозуміти, що чужинець мусить захопитися українською музикою, українським малярством, українською літературою, українською наукою — і після того набрати пошани до української духовості і нації? Памфлети ніколи не родять пошани і не переконують.

Здійснивши накреслений нами план видавничої діяльності — наше громадянство поставило б найбільший пам'ятник Шевченкові, пам'ятник, якого він сам вимагав.

Але до цих речей треба культурної дозріlosti. ми не маємо ілюзій: пам'ятник поставлять в парку; кожного року в січні знайдеться якийсь маленький мейор в якомусь містечку, що натягне шаравари і вивісить український прапор на ратуші; кожного тижня будуть відкривати нових геніяльних українських муринів; будуть появлятися памфлети, і писатимуть про їхню велику вартість, — так до безконечності, притрісаючи великого поета пилом буденостей.

("Українська Літературна Газета").

Володимир ДУДІНЦЕВ

НОВОРІЧНА НОВЕЛЯ

(Закінчення. Початок див. у ч. 77, 78 "Молодої України").

Але в дверях він зупинив мене й сказав похапцем: "Це давня недуга, яка в талановитих людей проявляється здебільша в особливо гострій формі. Пасивні одиниці занедужують скоро і вмирають непомітно".

— І ви нічого не винайшли?

— Ми відкрили багато. Але лікувати її не можемо. Одне ми знаємо... Хто виразно бачить сову, той напів-урятований.

І він закрив за мною двері. Чи ж бачив я її виразно? Мушу перевірити, — думав я.

І раптом я почув утиші цокання годинника. Рахуючи секунди, я вийняв тяжкого, подарованого бандитом годинника й покрутів двадцять разів ключем. Годинник був накручений на цілий рік.

Мушу поспішати. Мушу передумати все, — сказав я собі. Вперше в своєму житті я відчув потребу поспіху. Я прийняв рішення.

Чистий холодний вечір зустрів мене привітними світлами, шумом авт і далеким мерехтінням зірок. Я дивився й думав про зорі. І зоряне небо наблизилось так, що я міг краще бачити його могутню безконечність.

"Добре, хай. Тіло вмирає. Хай умирає. Але думка, думка! Чи справді вона зникає?" — думав я, закривши очі.

"Я не зникну", — промовила моя думка в темряву. У відрізненні від почування, вона була цілком спокійна. "Слухай — продовжуvala вона, — світ цивілізації живе кілька тисяч років. А скільки живуть речі, зроблені людьми? Машини, меблі, мануфактура — все розпадається по кількох декадах. Ми можемо акумулювати речі тільки завдяки акумуляції думок, завдяки секретам обробки металів, формул ліків, застігання цементу. Спали книжки, знищ секрети виробництва, дай людству можливість забути все, і людина розпочне знову з кам'яної доби. І твій син — навіть не внук — викопає щось, зроблене в твоїм дитинстві, і буде молитись до знахідки, як до чуда Божого".

З якогось голосника розплівались по місті звуки вальса. Я не знав композитора. Я навіть не прислухався до музики. Це не була оркестра, а труби, не труби, а скрипки, не скрипки, а голоси моїх емоцій. І коли цю мелодію підхопили древні лісові вітри, коли заспівали ліси, я зрозумів, що це співають втрачені надії. У задушливій скриньці моого короткого життя.

"Ти хочеш жити", — говорив мені незнаний композитор. "Дивись, як вплинули на тебе цих кілька музичних нот, що їх поклав я на папір сто років тому, під час моого короткого й нещасливого перебування між людьми. Слухай; для того, хто має мало часу, життя видается цінніше й пожадливіше. Краще не мати, але бажати, аніж мати й не бажати! Я глибоко любив життя і я передав тобі цю любов".

Тоді він знизив свій голос: "А тепер будь уважний. В моєму короткому житті я пізнав найбільше щастя. Ти знаєш про що я говорю. А ти? Чи по-

тиснула тобі вдячна людина будькою руку з такою силою, що твоє серце підскочило? Чи дивився ти будькою в очі, налиті слізми любови?"

Ці думки здивували мене. Такого мені не траплялось ніколи. Я любив, але не був люблений. Я не зінав великої дружби, ані не заслужив людської вдячності. Я схилив голову і більш не слухав музики. Померкли навколоїні вогні. Я чув тільки одну річ — цокання годинника. Цей годинник, подарунок бандита, робив свою працю, відраховував мій час, мої секунди: "Твоє ціле життя попереду тебе! Повний рік! Ти щойно народився! Ти молодший, ніж був. Скорше до своєї роботи... до свого друга й своєї любови!"

Я почав бігти, а далі скочив у таксі. "Скорше, скорше — до лябораторії!" Шофер тільки глянув здивовано на свого надзвичайного пасажира, включивши третю швидкість.

Залишивши авто біля входу, я вбіг сходами всередину. В коридорі, біля розжареної печі, спала укріслі моя стара прибиральниця. Я розбудив її.

— Дайте мені всі мої папери! Ті, що я дав вам сьогодні вранці. Я ж дав вам повний кіш!

— Ой, лишенко!

Я лише зідхнув і підбіг до печі.

— Все згоріло. Вони горіли гарно. Тільки ваші папери так гарно горять. Бачите, стало так тепло, що я навіть заснула!

Бандитів годинник вибивав секунди. Закусивши губи, я ввійшов у мій кабінет і почав виносити свої скриньки з інструментами на вулицю, до таксі. Я вирішив улаштувати робітню в себе вдома, щоб могти працювати ночами. Я хотів заслужити найглибшу вдячність людей, а тимчасом я навіть ще не розпочав праці.

Коли я з'явився в дверях нашого апартаменту, несучи скриньки, кілька осіб, як звичайно, сиділи біля телевізії.

— Так, отже вирішено, щоб відсвяткувати, — сказав практичний жартун.

Він саме накручував регулятора телевізійного апарату. Там, на скляній сітці, виблискували ноги футbolістів. Любителі три непорушно сиділи, вигрішвши очі. Я почув цокіт годинника й подумав: якщо б наш апарат працював безперервно дві тисячі років, ці п'ять осіб сиділи б при ньому непорушно й збереглися б для наслідників, як те насіння лотосу.

Я відсунув з своєї дороги кількох осіб і крісла, відніс мої речі в кімнату й розрахувався з шофером.

Вдома моя сова сиділа на своєму місці під вікном.

Тепер я поглядав на неї спокійно. Чи бачив я її виразно при світлі лампи? Я підійшов до вікна. Хвилину ми дивились одне на одного. Опісля вона відступила по віконній рамі, точно так, як вона це роблять в зоологічному саду. Зіщуливши, вона підняла свою животу, мов з воску, лапу і скоро, як це роблять кури, почала чесати свій дзьоб одним з трьох пазюрів,

Тоді вона знову застигла в вертикальній позиції і вирячила на мене свої жорстокі очі. Я бачив свою сову виразно!

Тоді я підійшов до своїх скриньок і почав відкривати їх, викладаючи своє приладдя. Через п'ять хвилин моя кімната блищала склом і міддю; вона стала лябораторією.

“Чи пощастить мені?” — думав я. — “Я потрібую щонайменше десять років.”

Я пробував пригадати дещо з ідей, які згоріли в різні часи в лябораторійній печі. Я пробував покласти їх знову на папір, але з того нічого не виходило. А це скоротило б мою працю наполовину.

Тоді я зауважив на підлозі бандитового листа, якого я кинув, не дочитавши. З підлоги на мене дивилися такі рядки:

“Я можу допомогти тобі. Попроси жінку, яка стоїть перед тобою, і вона даст тебе записну книжку, в яку я записував усі ідеї, що їх ти цілих два роки викидав до печі. Я бажав, щоб ти зробив з них ужиток, але сам знаєш, що в той час вони були непотрібні тобі.”

— Де ж я її відшукаю тепер? — викрикнув я, відклавши листа. Тоді я побачив слова: “її телефон...”.

За кілька секунд я стояв, мов у казці, серед повільно дихаючих, широкооких мужчин, загінотизованих телевізійним апаратом. Я поклав телефон на плече одного з них і почав викручувати число. Кілька дзвінків, а тоді її голос.

З цього моменту почався новий розділ у моєму новому — короткому — житті. Він почався непорозумінням, що виникло через мою поведінку.

— Чому ти не відповідала? — ці слова вирвалися в мене ще до того, як я міг подумати, які вони простацькі. — Де записна книжка? Чому ти не дала її мені?

— Бо ж ти не бажав, — відповіла вона. — Ти навіть не прочитав листа. В записці було сказано, якщо ти...

— Ти очевидно не ціниш часу! — вибухнув я. — Вибач.

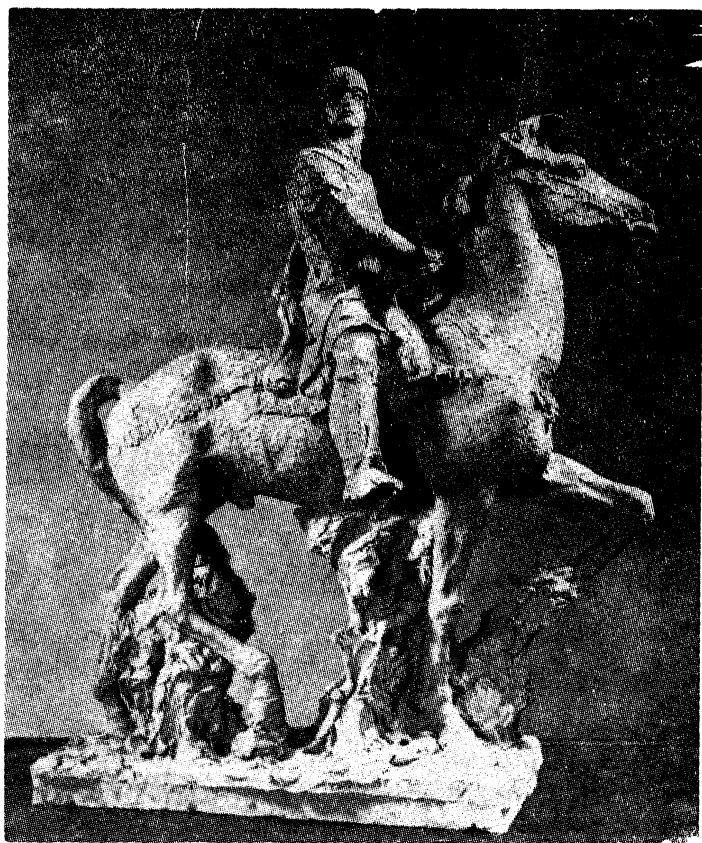
І настала мовчанка.

— Чому не скажеш чого-небудь? — прокричав я знову. — Записник!

— Я вже несусь, — відповіла вона тихим, лагідним голосом.

Коли я почув її кроки, я зрозумів раптом, що я очікував на щось більше, ніж записник. Від хвилини, коли я побачив цю жінку вперше, мене тягнуло до неї, як притягає шматок дерева до водоспаду. Закохався? Але ж для мене це почування відтепер не могло існувати. Всі гарні жінки люблять, щоб за ними бігати і мають слушність. Тим більше вона. Вона ж ще не забула, кому кричала “так, так, так!” і мое, таке звичайне обличчя, не затъмарить у її пам’яті того екзотичного, неймовірного мужчину. Я мертвий, коли мова про любов.

Тоді вона відкрила двері й увійшла — тендітна, тиха красуня з похилими раменами. “Я люблю тебе!” — кричало все мое ество. Я зрозумів, що дитинство моого нового життя пройшло й тепер я був зрілим. Тоді я почув заморожуючий звук при вікні і навіть не мусів оглядатися. Я зінав.

А. Павлось.

Князь Роман Галицький.

Ледве привітавши з нею, я вирвав записник з її рук, відвернувся від неї, відкрив книжку й зразу ж пізнав чернетки схем та калькуляцій, що їх я так нерозважно викидав для спалення. Я переглянув записну книжку. Так. Не десять років, лише вісім! Буду працювати в інституті й дома. Це означатиме два роки. Розпочну експерименти так, щоб вони йшли в кількох напрямках одночасно. Вдень і вночі.

— Чого ти так поспішаєш? — спитала жінка, спостерігаючи, як швидко я встановлював свої приладдя.

— Мені лишилось мало часу, — сказав я, зупинившись. — Життя коротке, а в мене багато праці. Тому поспішаю.

Я склав усю мою апаратуру і почав розігрівати реторти. Чиста кип’яча рідина почала бігти скляними рурками й рідкісні концентрати почали формуватися в збірниках.

Моя сова спала під вікном, сховавши голову під крило. Я вирішив перевірити одну річ, щоб позбутися останнього сумніву.

— Що це там під вікном? — спитав я несподівано жінку, вказуючи на сову.

На ці слова велика птиця підняла голову й блиснула своїми живими очима. Жінка підійшла до вікна, нахилилась до шибики й прислонила очі від світла.

— Там нікого нема, — сказала, сміючись. Опісля споважніла й почала дивитися на мене запитливо, прикусивши уста, наче вражена якоюсь новою думкою. — Там нікого нема, — повторила. — Чи ти бачив когось? Чи вони тебе переслідують?

— Ні, не це, — відповів я заперечливо.

І раптом вона мене спітала: — Чому ти змінив квартиру? — Здивований, але запеклий, я не відповів нічого. Я жив уже у приписах нової дисципліни. Я почав крутити регулятор моого старого аритометра — мусів зробити деякі обчислення. Вона не відійшла, дивилася на мене.

Через якусь годину вона не витримала й почала тихо сміялися.

— Хоч скажи мені куди ти поспішаєш?

— Куди? Один мужчина — ти знаєш, про кого мова — напевно сказав тобі, куди він поспішав.

— Він сказав...

— Отже, я поспішаю туди ж. Я прожив усе життя і не зробив нічого. Але ж я можу щось людям дати. Я не спочину на землі доти, доки хтось не потисне мою руку так, щоб аж серце тьохнуло. I для нього я працюватиму. Цей хтось прийде, і це буде щасливий день.

Їй напевно сподобались мої слова. Вона розпроменілася, але згодом знов опанувала себе.

— Навіщо ж ти марнуеш час? Це щось невластиве тобі. Ти ж маєш новий досконалій калькулятор.

Знову несподіванка! Який новий калькулятор? Я й цього разу не сказав їй нічого. Тоді вона взяла мене за руку й підвела до дверей. Я зупинився:

— Що ж тепер?

— Не витрачай часу. І не лякайся. Я можу заощадити тобі час.

Вона потягнула мене в кімнату, де місяць тому жив мій надзвичайний приятель-бандит. Вона виїняла ключа, відкрила двері, включила світло й відвернулась, ховаючи усмішку. Бо я був справді захоплений. У кімнаті стояла найдорожча нова апаратура, саме така, як я потребував. Я почав перевіряти її, випробовувати й забув про мого супутника.

— І тобі не соромно? — почувся раптом її голос. — Вдаєш, що ти ніколи не бачив цих речей.

Знову якісь натяки.

— Що ти цим хочеш сказати? — спітав я суворо.

— Ти ж мусів колись принаймні заглянути до свого приятеля, — відповіла вона ухильно. — Чи ж це можливе, щоб ти цього не бачив?

На віконній рамі, в посудині, росла велика біла квітка, яка мала сильний запах, але була невідома для мене. Жінка підвела мене до квітки, дивлячись на мене запитливо. I я раптом пригадав.

— Це лотос. Він виріс з насіння, яке лежало в домовині дві тисячі...

— Ага, — промовила вона, зрадівши. — Ти заслужив на відмінно. А ще пригадуєш?

І вона простягнула мені малий калькулятор найновішого зразка, про який я не смів навіть снити. Цей інструмент міг замінити цілий відділ рахівників. Я не міг стриматися:

— Чи я можу це мати?

— Ти витрачаєш час! — сказала вона піднесеним голосом, перекривляючи то бандита, то мене. — Так, так, так. Це ж все твое. Всі приладдя. Навіть лотос!

Мені здалося, що вона чогось образилася.

— Це ж ясно, — сказала вона раптом задумливо. — Ти змінив своє обличчя, свій голос, навіть

число кімнати, щоб ніхто не пізнав тебе, щоб ніхто не говорив... Навіть приятелі...

Раніш я був би врадуваний цими словами. Але, як я вже сказав, тепер я був під владою нової дисципліни, яка переставила в моїй голові все на нові рейки. Я просто злегковажив її мову.

За одну ніч я зробив величезний скок уперед в моїй роботі. Я переконався, що мої давні припущення були правильні. Якщо йтиму далі цим шляхом, дістану перші результати за вісім місяців, а тоді стане можливим включити весь інститут у процес. Всі скептики складуть свою зброю.

Не помічаючи нічого навколо, я йшов уранці до лябораторії. Ще в дверях я почув жваві голоси. Подібне на те, що мій опонент С. уже встиг дати відповідь на мою статтю.

— Що за тактика! — обурювався начальник, і за кожним його словом вдавано погрозливі голоси посилювалися. Вони всі стояли навколо моого стола. Начальник реготався, тримаючись за живіт, у цій картині бракувало лише писаря з пером за вухом — цебто мене.

— Здоров, дорогий лицарю, тепер твоя черга, — привітався начальник, поклавши на стіл переді мною газетну статтю.

Але я здивував їх. Я навіть не глянув на статтю цього С., який видавався мені тепер просто наївним і нікому нещідливим маньяком. Він більше не пусував мені крові; інший вогонь горів у ній...

Побачивши, як я відсунув статтю на бік, мої колеги обмінялися поглядами.

— Що з тобою? — спітав здивовано практичний жартун.

— Дивись, він здається не поголився. Товариші, він кинув пальто на крісло. Ось воно як! У його пальті бракує двох гудзиків. Не думаете, що він змінився? Він стає подібним до того, що сидів біля нього.

Він многозначно глянув на порожнє бандитове крісло.

І мав рацію; мій характер дуже змінився. Я став цілком іншою особою. Я раптово забув усі свої манери великого вченого. А як змінилися мої ідеї про насолоду!

В чому була моя насолода? Безперервно дивитись на неї. Вона сідала вигідно в моїй кімнаті, перенесла своє ліжко й подушку, і працювала над експериментами удень і вночі. Я навіть не знаю, коли вона спала. Я любив спостерігати її здалеку, як вона сиділа при столі. Вона виглядала, мов похилена над дитиною маті.

У нас було правило: коли ми очікували результатів нашої праці, ми вибиралися на годину чи дві — на виставку, до опери, чи на концерт. Одної ночі, залишивши апарат і склавши прилади, вона взяла мене за руку.

— У нас ціла година вільного часу. Можеш відати його мені?

— Чудово. Бери, — подумав я.

Ми вийшли. Вона вела мене якоюсь темною алеєю і раптом запитала: — Ти справді не пригадуєш цієї вулиці?

Мені вже надокучили її натяки і я не приховував невдоволення. — Ну, гаразд. Ми стали інтимними. Все добре. Але прошу тебе, залиши цю див-

ну гру, яку культивуєш уже два місяці і якої я не розумію. Ти марно витрачаєш час.

— Куди ж ти поспішаєш?

В цей момент я побачив у тіні вуличної лампи темну сильветку моєї сови та її діамантово-бліскучі очі. Я зупинився. Я бажав показати ці очі моїй супутниці, але знов, що вона не побачить нічого.

Я вирішив сказати їй правду. — Куди я поспішаю? А ось куди: мені лишилось менше року життя.

Мої слова зробили сильне враження на неї. Якби я був ще щось сказав, вона вибухнула б плачем. Вона заступила мені дорогу й торкнулась руками моого підборіддя. Її очі були повні сліз.

— Якщо ти знаєш, що це менше ніж рік, — шепнула вона, — то навіщо ми обманюємо одне одного?

Я відкрив рота, щоб відповісти, але вона поклали пальці на мої уста.

— Ти знаєш, що ж ти, ти!

— Ти думаєш, що я — це він?

— Не чух мене довше. Пам'ятаєш, як ти був заховався від мене вперше? Завіщо ти так мене караєш?

— Ale ж я інша особа! — закричав я. — Дивись, мое волосся, мое обличчя інші! Я ж не зміняв їх. На шкірі в мене немає жодних знаків.

— Знаків у тебе не було й раніш. Я здогадалась. Я здогадалась відразу. Скажи, коли я вперше прийшла з листом і годинником, чи ти не поставив собі питання: Чи любила вона його? Ти хотів дуже знати. Я ж бачила твою наївність. — Вона почала сміятися. — Чи знаєш ти, якою я була щасливою?

— Я тебе незабаром покину, — перебив я.

— Ми ніколи не розлучимось. Я знайду тебе, навіть якщо втечеш, зміниш вигляд, навіть якщо зміниш свій звіст.

— Ale ж я маю менше року життя. Це точно.

— Я не вірю цьому. Ти говоритимеш це ще багато років.

— Ти знаєш, хто це говорив, і його вбили...

— Його не вбили! Ти хитрий; ти все це видумав. Ти став двійником. Вони тебе ніколи не досягнуть!

— Ой, до чорта, як це глупо!

Це зупинило її. Вона засміялася. — Я більше про це не говоритиму. Ти цього ніколи не любив. Ale ти став миліший, ніж колись. Ти став м'ягший; ти смієшся! Ти добре говориш про свою працю... Ale ж я витратила багато часу. I як я могла дозволити собі поводитись з тобою, мов сімнадцятилітня? Ale ти бажав знати мое слово. Отже, — так! так! так! Чуєш? скажи, що чуєш!

— Чую, — шепнув я. Я не міг себе стримати довше. Вода переповнила посуд. — Кого ти любиш більше? — запитав я. — Того, що вмер, чи цього, що біля тебе?

— Цього!

Я став люблений. Я бачив її очі. Я бачив дві зірки, що мерехтили слізами.

I я зайняв місце бандита. Від зріlosti я перешов до змужніlosti.

Ale лікар передбачив точно: за п'ять чи шість місяців після зустрічі з ним я почув себе хворим. Одного ясного літнього дня я змушеній був лягти

до ліжка. Я винувато сказав моїй любові, яка стурбовано їй мовчки слідкувала за мною:

— Знаєш, кохана, мені затяжко працювати. Перебираї відповідальність на себе, поки я в ліжку. Включи радіо.

Вона включила, і раптом стало чути голос з нашого темного континенту. То голосно, то знову ледве чутно. Вони працювали там, добуваючи вугілля і вирощуючи капусту при допомозі штучного світла.

— Мусимо бути енергійнішими, — сказав я. — Мусимо поспішати.

I кип'ячі бульбашки в скляних трубках вакружляли ще живавіше, полум'я запалало ще яскравіше.

Ми скінчили нашу працю на одній з інсталяцій у дощовитий вересень. Я лежав у ліжку й був такий ослаблений, що не міг підняти голови.

— Відкрий першу олов'яну покришку, — сказав я.

— Помилка, — почувся її тихий голос. — Тут є тільки малий червонавий кусок вугілля.

— Це не помилка, — відповів я спокійно. — Все було передбачене. Цей кусок вугілля вже може сказати нам... Поклич начальника. Поклич всіх співробітників...

Вони ввійшли навশпиньки, так, як входять до хворих. Раніше я не дозволяв їм заходити, тому обстановка кімнати приголомшила їх. Ставши на порозі, вони не знали, що думати. Все заскочило їх: і стіни, списані формулами, і меблі, подряпані цвяхом, і близькі інструментів, гаряч яких передавалася їм.

Тоді вони побачили мене. Мій вигляд напевно перелякав їх; вони стали ще тихішими. Тільки практичний жартун, не відводячи очей від моєї коханої, прошептав щось начальникові.

— Дай їм звіт, — сказав я.

I вона, мов справжній науковець, дала їм десятихвилинний звіт з нашої роботи, показала їм шматок вугілля, що все ще не хотів охолонути.

Ця вуглина здивувала всіх, особливо ж начальника. Він перший підійшов до мене, щоб церемонно потиснути мою руку. I всі мої товариши, голосно, навипередки, кинулися до мене й почали трусити мої обезсилені, легкі руки з такою силою, що в мене тъхнуло серце.

— Починаючи від сьогодні, ми запряжемо всю лябаторію до праці над цим.

З того дня двоє наших техніків чергували вдень і вночі в моїй кімнаті. Експерименти швидко прогресували.

У холодний грудень, в присутності начальника, моя любов відкрила другу покришку.

— Знову помилка, — сказала вона тихо до начальника. — Цього разу гірша. Вуглина цілком чорна.

Але я почув.

— Ця помилка була передбачена.

Я ледве ворушив тубами. — Продовжуйте працю. Скорше!

Мій слух був досконалій. Я чув, як начальник, прислонивши уста рукою, прошептав: — Третя його уб'є. — I додав голосно: — Гм, я вважаю, що буде краще перенести третю інсталяцію до лябо-

раторії. Там скорше і точніше перевіримо експеримент.

— Я довірю це вам, — відповів я.

І так я залишився один у тихій, порожній кімнаті з моєю дружиною. Нас двоє — і сова, яка одного дня дісталася аж у кімнату. Моя дружина — вона справді заслужила це ім'я — сиділа біля мене і ми тихо згадували нашу коротку молодість.

На третій чи четвертий день мені погіршало і я попросив відчинити вікно.

— Любий, надворі мороз. Чи ж треба?

— Відчини, відчини, — шепотів я.

Моя дружина підійшла до вікна.

— Що це! Весна у грудні! На вулиці відлига і мухи, прокинувшись, б'ються об скло.

— Відчини.

Спершу вона тільки відхилила вікно, а потім відчинила цілком. Теплий весняний подув наповнив кімнату, разом з незвичайною, приємною і далекою музикою, яка линула над містом то тихо, то знову голосними хвилями. Я слухав і не здав, що був звук телефонних дротів, які сповіщали світові перемоги людини над холодом і темрявою... Цього я не здав. Зі мною було кепсько. Я був такий слабий, що навіть не чув, як мої приятелі прийшли з доброю вісткою. А сова лякала мене знову. Вона кружляла навколо моого ліжка, в стані якогось подразнення, б'ючи крильми. Нема нічого гіршого, як залишати світ, не здійснивши своєї місії.

Тоді я впав у глибокий сон. Був рух на сходах, гrimнули двері, чиєсь приспішенні кроки відбивалися від підлоги, але я не чув того. Я почув тільки голос лікаря, моого шкільного товариша. "Він усе ще живий!"

Він сів на краю моого ліжка і тримтячими руками почав відкривати малій препарат.

— Скоро! Скоро! — хотілось кричати мені.

Потім я справді закричав, бо моя хвороба залишала мене.

Сліпуча лампа миготіла в руках лікаря, наповнивши кімнату сонячним світлом. Я здав це світло віддавна. Я уявляв його саме таким, ще з часу, коли вперше склав свої прилади. Але в цю хвилину я не міг дивитись на нього. Я підвісився на тримтячих ногах. Моя любов підбігла до мене, але я відіпхнув її і проходжував по кімнаті без допомоги. Вона сперлась об стіну, не довіряючи своїм очам.

— Дякую, докторе, — прошептала вона.

— За що? Він переміг свою смерть. Він винайшов свій лік. Це ж його світло!

Почувся рух на сходах, двері відчинилися і в кімнату вхлинула юрба людей, знайомих і незнайомих. Вони оточили мене. Хтось тиснув мою руку. Начальник вітав мене. У давні часи було б на-мальовано сову біля твого імені! Ти раз висловив думку, що той гієрогліф... пам'ятаєш?

— Знаєте, це правда, — сказав я, і думав, що я справді переміг час. Я пережив ціле життя за один рік. А скільки років було переді мною — цілий океан часу.

Кому повинен я дякувати за це? Я глянув на віконну раму, де звичайно сиділа моя сова. Її не було. Тільки далеко, далеко в голубому весняному

небі якась велика птиця летіла до горизонту, тяжко махаючи крильми.

Океан часу іскрився у мене біля ніг. Я став на березі, готовий розпочати моє життя знову, і хвилі майбутнього — одна за одною — полоскали мої ноги й манили в далечіні. Завтра я попливу до найдальшого горизонту. Але мені було трохи ячно: за рік я призвичаївся до повсякчасної присутності сови. Чи зможу я жити без її остороги? Чи не занесе мене цей могутній океан у якийсь струмочок, якого я навіть не зможу переплисти?

Тоді я пригадав про годинник і мороз пройшов у мене поза шкірою — мій годинник не давав ніякого звуку.

Я потягнув ланцюга. Звичайно! Він спинився! Його треба накручувати кожного року.

Я вийняв годинника, встромив ключа й покрутів дводцять разів. Готово! Зроблено! Він ішов. Він ішов у Новому Році.

Микола НАГНИБІДА

ЗАБІЛІЛИ САДИ...

Забіліли сади, забіліли снігами,
Розлилися річки поміж тихих дібров.
І зірки журавлями пливуть над полями.
Привітаючи першу дівочу любов.
Привітаючи першу любов.

Ти похожа, весна, на кохання дівчини —
В мене повіль в душі і цвітіння садів.
І побачень години, печалі хвилини —
Чи навіки єдину мене полюбив.
Чи навіки мене полюбив!

А надія моя, наче лебідь крилатий,
Полохлива і чиста, полинула в даль —
Чи покличе до хати весілля гуляти!
Обнялася з любов'ю моєю печаль.
Обнялася з любов'ю печаль...

Забіліли сади, забіліли снігами.
Розлилися річки поміж тихих дібров.
І зірки журавлями пливуть над полями.
Привітаючи першу дівочу любов.
Привітаючи першу любов.

НОВА ПОЯВА!

III-й і IV-й ТОМ ТВОРІВ

ЮРІЯ КЛЕНА

Тепер можна придбати наступні томи:

- а) ЛІТЕРАТУРНА СЕРІЯ:
II том — "ПОПІЛ ІМПЕРІЇ", (\$ 3.65)
II том — НОВЕЛІ і СПОГАДИ, (\$ 3.50)
- IV том — В. Шекспір: "ГАМЛЕТ" і "БУРЯ", (\$ 3.50)

Переклади, ілюстроване видання.

(I том — ПОЕЗІЯ вийде з друку 1961 року).

- б) НАУКОВА СЕРІЯ:

в трьох томах, готується до друку.

Просимо слати замовлення на адресу:

Klen Foundation, 179 Bathurst St.,
Toronto 2 B, Ont.

Сергій ГОЛУБЕНКО

Письменник-патріот і театральний діяч

У 120-ліття з дня народження Михайла Старицького

Славна плеяда клясиків української драматургії і творців українського національного театру відіграла видатну роль в розвитку українського театрального життя, в організації українського театру, створенні для нього репертуару і вихованні на новому блискучих талантів української сцени та своїми подорожами з театральними виставами по цілій Україні й далеко за межі її сприяла піднесеню національної свідомості й патріотичного збудження широких народних мас, а поза українськими землями — поширенню доброї слави про Україну. В цій плеяді першим розпочав творчу і національно-культурну працю Михайло Старицький, відданий патріот, визначний український драматург, поет, перекладач, актор, режисер і театральний керівник; з його ім'ям нерозривно зв'язана історія українського театру другої половини минулого століття.

Народжений 14 грудня 1840 року в селі Кліщинцях Золотоніського повіту на Полтавщині в родині небагатого поміщика Петра Старицького, юний Михайло рано втратив своїх батьків і відтоді виховувався в родині Лисенків, був другом Миколи, майбутнього славного композитора. Після навчання в Полтавській гімназії, Старицький в 1858 році вступає до Харківського університету, звідки два роки пізніше переходить до Київського університету, де студіє разом з Миколою Лисенком, стає діяльним членом київської громади, вкупі з Лисенком уряджує самодіяльні вистави, збирає мовні та етнографічні матеріали, пише лібретто опери "Гаркуша".

Величезний вплив на розвиток молодого Старицького робить вогненна музка Шевченка. Під враженням її він захоплено студіє й інші твори української літератури, з великим зацікавленням перечитує "Тараса Бульбу" Гоголя і ще в гімназіяльні часи починає писати поезії, продовжує працювати над поезіями й під час університетських студій, і від 1864 року цілковито віддається літературній творчості. Його оригінальні поезії та переклади з Шекспіра, Байрона, Гете, Гюго, Гайне, Міцкевича, Сирокомлі та сербських пісень відзначаються великою красою та силою вислову. Ними він чимало збагатив і поширив обрії перекладної літератури. Від 1865 року твори молодого поета друкуються на сторінках львівської "Ниви" і "Правди".

У своїх оригінальних поезіях Старицький виступив як полум'яний патріот і борець за волю рідного краю. Збагачений уважною обсервацією навколо іншого життя, наочно бачучи страшний національний гніт, що його переживала батьківщина, народне поневіряння, зневіру інтелігенції і марність безліч разів обговорюваного слов'янського питання, він, як пізніше Павло Грабовський і Леся Українка, намагався зброєю мистецького слова служити своєму народові в його прагненнях волі.

Повні патосу й піднесення його кращі поезії. У вірші "Поету" він змальовує геройчу постаті поета-борця, поета-трибуна, засуджує всяке намаган-

ня уникати тризог і небезпеки та співати тільки для себе, а не для народніх мас. "Коли кругом в дочасні труни борців лягає гурт тісний", коли "юнацька сила в'яне", поет, як виразник волі народу, зобов'язаний співати не про кохання і насолоди життя, а кликати до боротьби, самому стати до лав борців, бути готовим до самопожертви за народну справу, "замість лаврового — терновий вінець узяти на чолі". Так само герой поезії "Пророк" свідомий потреби своєї офіри для добра рідного краю. Він знає, що жити можна тільки для себе, а "сконати можливо для других".

Полум'яною любов'ю до батьківщини, до поневоленого "обездоленого люду" пройнятий заклик Старицького "До молоді". Поет бачить, що московський деспотизм — "стоголовий людський кат лютує, дужчає щоднини". Отже "не можна тратити і хвилини, поки ще стогне менший брат". Він натхненно закликає молодь:

Най кат жене, а ви любіть
Свою окрадену родину, —
Й за неї сили до затину
І навіть душу положіть.

Героїння поезії "Дочка Ієфая" сміливо йде із ясним оком на страту", переконана, що своєю смертю додасть нових сил народові в його змаганнях з лютими ворогами. Вона непохитно вірить у кінцевий тріумф своїх ідей, у те, що

...одужа народ, не знese більш ярма
І розправить натруджені труди,
Що на рідній землі просвітліша п'ятьма,
Правди сонце засяє повсюди, —
І на вільних полях в свою землю ратай
Кине зерна добірного жита
І красуня дочка той збере урожай,
Не даючи напаснику мита.

В перекладній поезії "Потайні ученики" Старицький наголошує, що відступство від національних ідеалів, нерішучість, хитання — це злочин, це "вина проти Духа Свята". У вірші "На Новий Рік" він виспівує незламних героїв, що в них "куті з криці груди, з яких біда кресала лиш вогонь". Ці безкомпромісово віддані своїй ідеї лицарі "несли без ляку світло всюди і в боротьбі не стали остеронь". У поезії "Нива" автор висловлює світлу віру в те, що коли не його покоління, то "може внуки дочекають того жніва", тієї омріяної волі й у вірші "Занадто вже" виспівує близький прихід свободи, малює, як з'явиться

Загублена сподіваная воля —
У промінні, як пишная весна,
В вінку ряснім з квіток свого вже поля
І з світочом яскравим у руках,
З ухмількою несказанної вроди,
З відрадістю у лагідних очах
І з прaporом любови, правди, згоди.

Сповнені національно-громадських мотивів його вірші "До України", "На ріднім попелищі", "Весна", "Зустріч", "Зіходить місяць", "Сон", "Остан-

М. Старицький у групі українських діячів на святі відкриття пам'ятника І. Котляревському в Полтаві (1903 р.). Зліва направо: Олеана Пчілка, М. Старицький, Г. Хоткевич, М. Старицька, М. Лисенко.

ня ніч” містять палкі заклики до боротьби за волю, розкривають гарячу любов поета до України, його гаряче співчуття рідному поневоленому народові:

Як я люблю безрадісно тебе,
Народе мій, убожеством прибитий

каже поет і в повних драматизму барвах змальовує страшний гніт, тяжке колоніальне становище поневолених народніх мас:

Голодний люд без хліба, солі
В своїх нетоплених хлівах,
Де не прогляне світ ніколи,
Де глупа ніч, де рабський страх... (“Учта”).

З великою силою зображує Старицький руйнування патріархальних сіл (“Бажання”), жах безземелля (“За лихими владарями”), трагедію селянства, що змушене шукати заробітків у місті (“Весна іде, сніги чорніють”) або “бідує на власній землі” (“Тяжко, важко по світу нудитись”).

У поезіях “Морітурі” й “Хрешценська ніч” він згадує минуле України, давню славу, героїчну боротьбу проти тогочасних ворогів рідної землі, а у віршах: “До слов’ян”, “На прю”, “До Дунаю”, “Слов’янська доля” виявляє живе зацікавлення визвольною боротьбою південно-слов’янських народів, співчуває їм і закликає до єднання в ім’я свободи.

Бачучи страшне поневолення рідного народу, національний гніт і утишки московської влади, Старицький виступає з вогненним протестом проти злочинів Москви, спрямовуючи проти гнобителів гнівні рядки в своїх поезіях: “Борцю”, “В грудях вагонь, холодне повітання”, “Занадто вже”, “З напасником нашого слова та правди і волі”, “Шлях крутий”.

Багато поезій Старицького своїм стилем і розміром наближаються до прекрасної української народної пісні. Пройняті сумом, зумовленим тяжкою долею поневоленого народу, вони розкривають душу народу, його мрії і прагнення до волі, глибину

почуттів українського серця. Вийняткова своєю красою поезія “Виклик” зображує на тлі красоти української природи і місячної зоряної ночі ніжні почуття молодої пари:

...хвилею срібною
Стелиться в полі туман.

Гай чарівний, ніби променем всипаний,
Чи загадався, чи спить;
Он, на стрункій та високій осичині
Листя жагою тремтить.

Свідомість свого безправ’я і поневолення навіть у радісні хвилини зустрічі не залишає молоду пару. Це виразно наголошує автор:

Ти не ляйся, щоб злоба підслухала
Тиху розмову твою:
Нічка приспала всіх, соном окутала, —
Ані шелесне в гаю!
Сплять вороги твої, знужені працею, —
Нас не сполохає сміх...
Чи нам, окраденим долею нашою,
Й хвиля кохання — за гріх?!

В іншому ліричному вірші “Не сумуй, моя зоре кохана” поет говорить про байдужість режиму до людини, її прагнень і почувань, у вірші “Звитяга” славить нове, вічно молоде життя. Ці та інші подібні поезії: “Ой і де ти, зіронько та вечірня?”, “На озері”, “Перед труною”, “Сльоза” покладені на музичну і стали широко відомими романсами.

Вінцем праці Старицького як перекладача стає переклад на українську мову геніяльного твору Шекспіра “Гамлет”, здійснений у 1882 році, яким він стверджує здатність рідної мови адекватно передавати твори світової класики.

Від 1883 року розпочинається діяльність Старицького як керівника театру й режисера. Він організовує високоідейний професійний ансамбль українських акторів, до складу якого входять близкі сценічні таланти: Марія Заньковецька, Марко Кропивницький, Микола Садовський, Панас Саксаганський, Ганна Затиркевич-Карпінська. Уряджую-

чи з ними вистави по цілій Україні, він домігся активізації національно-культурного життя й піднесення національної свідомості населення. Цьому ж сприяв і альманах “Рада”, що його видавав Старицький у 1883 — 1884 роках, коли іншої української періодики не було.

Оскільки на той час репертуар українських театральних груп був дуже нечисленний і складався з кількох творів Котляревського, Квітки-Основ'яненка, Шевченка, Кухаренка та інших, Старицький разом з Кропивницьким і Карпенком-Карим взялися за поповнення його новими п'есами.

Перша з оригінальних драм Старицького “Не судилося” (1881 р.) порушувала важливу і болючу проблему взаємовідносин між інтелігенцією та селянством. Трагедія молодої селянки Катрі Дзвонарівни, яку обдурив і знеславив інтелігент Михайло Ляшенко, зображені виразно і переконливо. Героїня драми, подібно до Шевченкової Катерини, людина властивої народові високої моральності, добра, чесна, щира, відверта, поважає матір, вірить людям і стає жертвою нещасного кохання, що доводить її до самогубства. Прототипом Ляшенка виступає інтелігент-народолюбець Павло Чубань, що хоче “жити працею своїх рук” і вірить, що “може не ми, а діти наші чи внуки, а таки землю всю по правді поділять”. Його особою автор стверджує, що такі виродки як Ляшенко є поодинокими випадковими явищами в українському суспільстві і заслуговують на засудження.

Інша драма “В темряві” (1892 р.) зображує життя села в умовах колоніальної неволі. “Теперечки село нічого не варт: хоч запали”, — кажуть селяни, герої твору: “Тут одна тільки і думка: де нам хліба на зиму взяти!” Сільську громаду, що боронить свої права перед урядовими утисками, очолює Степан Петраш, який потішає скривдженіх людей: “Не бійтесь, як заберете в свої руки землю і волю — не одберуть ваші жироїди... Не бійтесь, правда є на світі і встане. Не таким недолюдкам її задавити!” Він роз’яснює селянам, що їх поневолює “хижі влада з в’язницями, з військом”. Але ця влада міцна і в кінці Петраш та його однодумці гинуть.

На матеріалі загальновідомої народної пісні “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці” з’являється одніменна драма Старицького, побудована на фольклорному матеріалі, порушує теж проблеми пореформенного села — злідні, безземелля, інтриги багатіїв, на тлі яких розгортається зворушливе кохання молодої пари, що в наслідок усіх цих перехресних впливів закінчується трагічно. Подібною є драма “Ніч під Івана Купала”, де на тлі тогочасного безрадісного життя села показане сліпе безтязмне кохання, що призводить у багатьох випадках до вбивств, злочинів, божевілля, самогубств. Автор виразно наголошує, що лише невпорядковані суспільні відносини і зневага до людини в умовах тоталітарно-колоніального режиму призводять до таких трагічних випадків.

Життю українських акторів присвячує Старицький драму “Талан”, виводячи трагедію талановитої української артистки, що хоче присвятитися сцені і не знаходить зрозуміння ні в оточенні, ні у власній родині.

Майстром комедійного жанру показав себе драматург у веселих водевілях “Як ковбаса та чарка, то минеться й сварка” і “По-модному”, де крізь яскравий чисто-гоголівський гумор бренять і ущипливі нотки, спрямовані проти винуватців народнього лиха.

Прекрасно оволодівши технікою драматургії, композиційної побудови драматичного твору, відчуваючи, в яких моментах повинно прийти напруження, де має наступити спад, щоб дати змогу глядачам відпочити, де знову прийде піднесення й де кульмінаційна точка, Старицький з метою швидкого збагачення українського репертуару новими п’есами переробляв для театру також прозу або несценічні твори М. Гоголя, Я. Кухаренка, В. Олександрова, Е. Ожешко, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного та інших авторів. Так з’являються його переробки та інсценізації “Юрко Довбуш”, “Зимовий вечір”, “Циганка Аза”. В сентиментальному дусі витримані його п’еси на слова Гоголя “Різдвяна ніч”, “Сорочинський ярмарок”, “Майська ніч або утоплена”, а також “Чорноморці” за п’есою “Чорноморський побит” Кухаренка. Старицький переробив також малосценічні п’еси: Нечуя-Левицького “На кожум’яках”, що під новою назвою “За двома зайцями” мала великий успіх; з Панаса Мирного — “Лимерівна” і “Перемудрив” — під зміненою назвою “Круті та не перекручуй”.

Окреме місце в творчості Старицького становлять його прозові історичні романі, присвячені славному минулому України. В романі “Кармелюк” він виводить народного героя, борця за народні інтереси і месника за кривди, заподіяні людям. Події твору розгортаються дуже швидким темпом і часто досягають високого напруження. Інший роман “Оборона Буші” змальовує геройчний опір населення міста Буші польській навалі за часів Богдана Хмельницького, рішеність оборонців Буші краще загинути, а не піддатись ворогові. Незакінчений роман “Богдан Хмельницький” (“Перед бурею”) був присвячений змалюванню образу великого гетьмана, борця за визволення України з польської неволі.

Возвеличеню минулого України присвятив Старицький і низку своїх історичних драм. Краща з них, віршована драма “Богдан Хмельницький”, змальовує гетьмана як провідника визвольних змагань, полководця і дипломата. Автор яскраво показує виразні сумніви гетьмана в питанні щодо спілки з Московщиною і змальовує його постать на тлі бурхливих подій великої національної революції.

У драмі “Оборона Буші”, написаній за його одніменним романом, розкрито патріотизм українського народу. Героїня твору, мужня дівчина Мар’яна, людина великої сили волі і рішучості, зрікається свого коханого, побачивши його в таборі ворогів, і коли поляки вдираються в замок, вона, офіруючи своїм життям, висаджує його в повітря. Через усю драму виразно проходить думка, що найвищою честю є віддати своє життя за рідний край.

Історичан драма “Остання ніч” зображує епізод з громадсько-політичної боротьби початку 18 століття. Несценічна п’еса Нечуя-Левицького “Маруся Богуславка” і відома народня дума послужили для драми Старицького “Маруся Богуславка”, в якій

зображені страждання українських невільників у турецькому полоні, їх повстання і визволення з неї. Старицький створив теж драму "Тарас Бульба" за Гогolem, що мала великий успіх на сцені.

Як у поезіях, так і в прозі та драматичних творах письменник багато сприяв виробленню української літературної мови, запровадив багато нових слів, керуючись тим, як говорив народ, і тим чимало збагатив український лексичний запас. Такі слова як мрія, дочасово, страдниця, чарівливо, що тепер міцно ввійшли до словника, є витвором Старицького. Про мову Старицького Іван Франко говорив, що вона "чітка, сильна і плястична".

У своїй діяльності письменник зустрічав великі труднощі з боку цензури, що нераз вилучала вірші з його альманаху "Рада", змушувала п'ять разів переробляти драму "Не судилось", заборонила взагалі драму "В темряві", а в "Богдані Хмельницькому" зажадала низки змін і дописання сцени про Переяславську раду. В останніх роках життя письменник створив драму "Хрест життя", в якій зображав потворність суспільних стосунків в умовах поневолення краю. Цей твір цензура також заборонила. Але Старицький не зневірявся, вірив у прихід правди, у скоре визволення України, і незадовго перед смертю, у вірші "Добраніч", звертаючись до всіх, кому дорога воля батьківщини і хто готовий до дальшої боротьби за її визволення, писав:

Добраніч вам хоч на хвилину!
Ми будем стражами спочину
До перших променів зорі...
Тоді гукнем: "Вставайте, браття!"
Та, повні спільног завзяття,
Поставим правді вітари!

Помер Старицький в 63 роки, 27 квітня 1904 року, і був похований у Києві на Байковому кладовищі. Спадщина його складається з 40 п'ес, драм, комедій, трьох романів, багатого поетичного збірника та великої кількості перекладів. На слова його гоголівських інсценізацій "Різдвяної ночі", "Утопленої" і "Тараса Бульби" Микола Лисенко написав одноіменні опери, а на слова "Чорноморців" — популярну оперету.

Вся діяльність Михайла Старицького була спрямована на розвиток українського театру, драматургії, поезії, прози, на зацікавлення глядачів і читачів героїчною минувшиною України, на піднесення національної свідомості рідного поневоленого народу, на збагачення його мови; для цієї цілі він без вагання витратив чи не цілий свій маєток, відзначався великою енергійністю, незламністю в своїх поглядах, палким патріотизмом та любов'ю до батьківщини, чим зберіг по собі вдячну пам'ять цілого українського народу.

"ПІСНЮ ПРО РУШНИК"

та великий вибір інших найновіших українських платівок дістанете у відомій книгарні

"АРКА"

575 Queen St. W., Toronto, Ont.

Микола Віталієвич Лисенко.

М. СТАРИЦЬКИЙ і М. ЛИСЕНКО

Передруковано з незначними скороченнями — вилученням тих місць, де автор віддав данину окупантійній владі та її літературі — статтю сина великого українського композитора, сучасного київського музикознавця Остапа Миколаєвича Лисенка, що з'явилається недавно в декількох київських виданнях.

Ред.

Михайло Петрович Старицький був близьким родичем Миколи Лисенка. Та найбільше ріднили їх спільні погляди, спільні естетичні принципи і, головне, спільна праця на ниві української культури.

Побраталися Михайло Старицький і Микола Лисенко ще дітьми і більше повікі проїшли поруч рука в руку. Разом вчилися в Київському університеті, разом, ще в 60-х роках, збирали і записували по селах народні пісні, разом обговорювали свої перші творчі задуми, і навіть у творчості доповнювали один одного. Майже всі опери М. Лисенка — "Чорноморці", "Різдвяна ніч", "Утоплена", "Тарас Бульба" — написані на лібретто М. Старицького, більшість драматичних творів Старицького наслічені музикою Лисенка.

В моїй уяві вони завжди поруч, такі на рідкість схожі характерами. Особлива душевна м'якість, любов до батьківщини, до народу, благородний артистизм, і водночас скромність, простота — все це перепліталось в них, єдною їх у одне ціле. Ще одна характерна риса їх — захоплення життям,

зажди в усіх їх діях і в творчості, життєстверджуючий настрій в найчорніші часи (а їх було немало), віра в майбутнє.

...Бачу себе в Китаєві, де щоліта відпочивали Лисенки і Старицькі. Ми на дачі Старицьких, на самому березі Дніпра. В садку батько мій, гості з Києва. Михайло Петрович читає новий роман "Перед бурею".

Важко передати словами почуття, неповторне враження, яке викликав він читанням свого твору. Старицький автор, "дядько Михайло", — в ці хвилини вже не існував для нас. Перед нами сидів Богдан Хмельницький, народний герой і ватажок, з своїми думами і муками. Разом з автором і ми, присутні, наче поринули в далекі часи героїчної боротьби українського народу проти поневолювачів. Мужній голос Михайла Петровича, природні і водночас сповнені трагічного звучання інтонації, міміка, жести, палаючий зір. Це не було просте читання, це була натхненна, високомайстерна гра талановитого артиста.

Виступи Михайла Петровича з художнім читанням були зразками, на яких вчилося неодне покоління українських акторів. Драматург, актор, режисер, художній керівник і власновник драматичних театрів в Україні, Михайло Петрович був у найтісніших стосунках з Кропивницьким, Карпенком-Карим, Садовським, Саксаганським, а також в мистцями-акторами київської російської драми.

У київських театрах, концертних залях часто можна було бачити його багатирську постать серед молоді, зустрітись з жвавим, допитливим поглядом його карих очей над довгими козацькими вусами.

Чи не щодня бачився Микола Віталійович зі своїм другом. І все ж радів кожній новій зустрічі з ним. Темпераментний, винахідливий і дотепний Михайло Петрович завжди вносив у ці зустрічі свіжість і поживлення. Любив посміятись і посмішити інших.

Але в останні роки життя Старицький сміявся все рідше. Вклавши всі свої матеріальні ресурси в

театральну групу, яка, мандруючи, не раз зазнавала великих збитків, він на старість залишився без будь-яких збережень і жив випадковими заробітками, час від часу друкуючись в російській пресі.

П'єси Старицького йшли на українській сцені з великим успіхом, але авторський гонорар в ті часи був мізерний. Роки поневірянь, боротьба за саме існування українського мистецтва давалися взнаки. Все більше здавало серце, лікування вимагало коштів, і Михайло Петрович був вимушений працювати навіть в останні місяці життя. В архіві М. В. Лисенка зберігся пожовкlyй папірець від 1882 року, на якому Михайло Петрович написав звернення до Миколи Лисенка. Зміст вірша такий характерний для Старицького — великого патріота, поета, бійця за щастя свого народу, так вдало відтворює спільні мрії, почуття і прагнення М. Старицького і М. Лисенка, що хочеться закінчити ним розповідь про хвилючу дружбу двох побратимів, корифеїв українського театру і музики.

Жалібного на струнах не грай,
Мій єдиний, коханий мій друже.
І серденька моє не вражай,
Бо воно і без того недуже.

А утни мені пісню одну,
І широку й веселу, як воля, —
Щоб почувши співочу струну,
Усміхнулась і мачуха-доля.

Щоб спалахнув огонь у крові
І забилось серденько мляве,
Щоб роїлись заміри нові —
Стать до праці за чесне, за праве.

Сльози — неміч жіноча слаба,
А нам треба розбурхати сили,
Щоб піднятів свого брата з могили,
Просвітить вікового раба.

Так не грай же сумного, не грай,
А таку вдар-но пісню завзяту,
Щоб долинула й в темну хату.

Остап Лисенко

П. ВУЛГАЙВ

Дещо з боротьби за Арсенал

(Присвячується українській молоді)

У боротьбі українських частин за арсенал у січні 1918 р. під керівництвом с. п. С. В. Петлюри брала участь Київська Гарматна Школа.

Київська Гарматна Школа була заснована ще до 1915 р. Вона навчала молодь на старшин у гарматних з'єднаннях. Розташована була на захід від залізниці. Садиба школи у східній частині межувала з березовим гаєм (кадетська роща). За березовим гаєм був великий будинок — "кадетський корпус", військова середня школа для дітей старшин армії. На південні від гарматної школи була оселя залізничних робітників — "Солом'янка". Школа була обгорожена високим кам'яним муром. Мур мав двоє воріт. Від одних воріт ішов шлях на південний схід у напрямку до залізниці й

міста Києва. Східні ворота були звернені до березового гаю, який ріс біля самих мурів гарматної школи. (Гаю того вже нема. Пішов на паливо.)

(Цей опис місцевості біля школи зроблено для того, щоб ліпше зрозуміти ті події, які відбувалися в самій школі, біля неї і в м. Києві.)

Був кінець січня 1918 р. У школі скупчилось два випуски старшин. До них приїдналося декілька старшин, що раніше скінчили школу і перебували на лікуванні у м. Києві. У січні більшовицькі банди вривалися до лікарень і добивали ранених або хворих старшин. Тому декілька старшин перейшло до школи.

У листопаді, грудні і січні того року школа не опалювалася, і було скрутно з харчуванням. Всі юн-

кери росіяни покинули школу. Залишилися тільки українці і один єврей. У ці тяжкі часи вони трималися в школі.

Наприкінці січня почалися події, що мали свій вплив і на школу.

Якось одного ранку підійшли до південної брами озброєні банди більшовиків. У середину двору іх не впустили. Запитали, чого вони хочуть? Вони відповіли, що хотять аби вся школа здала зброю, як це зробили три інші школи м. Києва. Молоді українські старшини відповіли: "З брої вам не віддамо" — і зраз же пролунали звуки труби, що закликали готоватися до бою. За кілька хвилин усі курсанти школи опинилися на дворі. Пролунала команда. Всі готові були битися. Більшовики, чуючи таку тверду і рішучу відповідь, відступили на кілька сот кроків. За цей час підкотили одну гармату до відкритої фіртки і пролунала команда: "Прямим наведенням по ворогові!" Залишилося тільки дати команду — "вогонь!" — і гарматні нищили б ворога, але більшовики у паніці розбіглися під сміх курсантів. За день до цих подій усі школа була приведена до стану поготові.

На другий день почалися бої навколо арсеналу між більшовиками й українськими частинами.

Почувши про це, молоді старшини скликали загальні збори й ухвалили допомогти українським частинам здобути арсенал. Під вечер було вислано на Печерськ у південно-східному напрямку дві гармати з обслугою і 40 чоловік з карабінами при двох кулеметах. Ці дві гармати цілу ніч обстрілювали арсенал, у якому засіли більшовики. Навколо школи були виставлені стежкі. Особливо в березовому гаю. І вдень, і вночі всі були готові захищати свою фортецю — школу. Бої за арсенал тривали день і ніч. У цих боях під арсеналом брала участь переважно молодь.

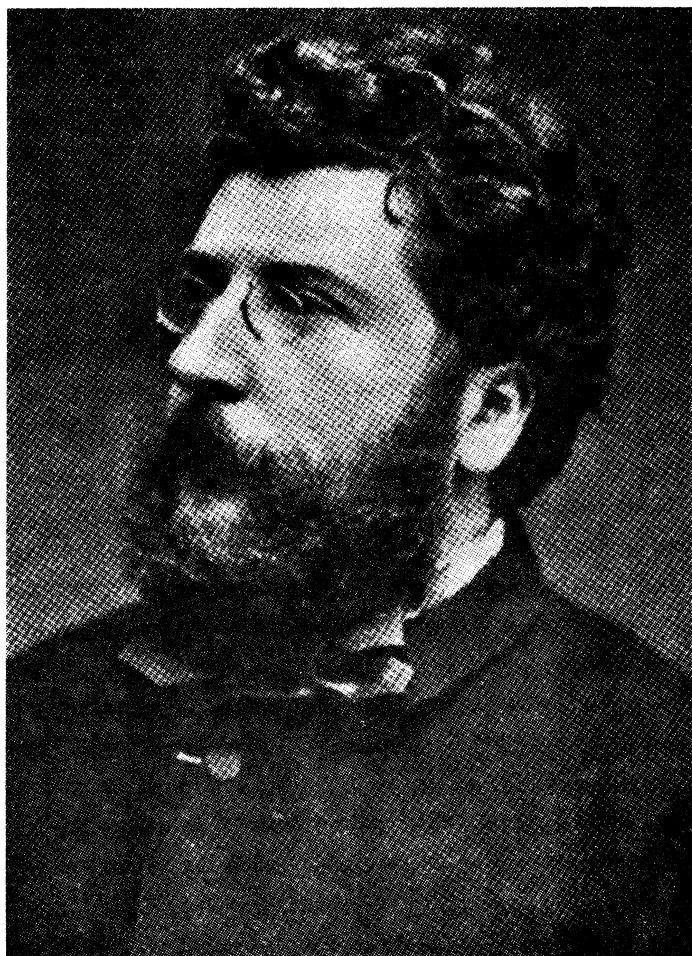
Всі визвольні змагання — це героїчні сторінки нашої історії. Імена їх учасників повинні бути записані для нащадків. Також не треба забувати і про молодь Київської Гарматної Школи, що була віком 18 — 25 років, в боях не загартована, але поставилася до подій 1918 року свідомо, з певним геройзмом, не дала себе обезбройти, виявила спротив більшовицькій анархії і дала певну допомогу українським частинам.

Молодь м. Києва заплатила життям за свою національну свідомість, за Крути. Передові більшовицькі частини, що вступали у м. Київ у лютому 1918 р., розстріляли біля 3 тисяч середньошкільної і студентської молоді.

Хто пережив ці страшні часи, той на все життя запам'ятав "культуру" та "визвольні ідеї" північного наїздника.

Уже вийшла з друку нова книжка В. Чапленка — повість "УКРАЇНЦІ". Ця повість — безпосереднє продовження повісті "Півтора людського", але може бути читана й окремо як закінчена сюжетна цілість. Ціна 2 дол. Якже хто хотів би придбати тепер і повість "Півтора людського", то її знижена ціна — 1 дол. Писати:

N. Chaplenko, c/o UVAN 11½ W. 26th St.
New York, N. Y., U.S.A.

Композитор Жорж Бізе, автор опери "Кармен".

ПРО АВТОРА ОПЕРИ „КАРМЕН“ ТА ЇЇ ПОСТАВИ В УКРАЇНІ

(У 85-ліття смерті Жоржа Бізе)

Жоржа Бізе, видатного французького композитора, автора всесвітньо-відомої опери "Кармен" по праву називають співцем життєвої правди і пристрасності. Мистець великого таланту, спадчина якого налічує славні твори з різних ділянок музики, вийнятковий майстер оркестральних інструментацій, він завжди і скрізь шукав правди життя, розкривав її всебічно і оригінально, викликаючи подив, а часом і нерозуміння слухачів, що бували заскочені новизною його тематики і формально-мистецьких засобів. Зокрема славна в цілому світі його опера "Кармен", що на перший поставі зустрілася з цілковитим нерозумінням публіки, швидко знайшла загальне визнання скрізь, як один з найулюбленіших музичних творів західно-європейської класики. Вражуюча сила цього твору саме в його життєвій правді, в темпераментності, в колористичному розкритті життя пристрасного південного народу, у виведенні на сцені представників найнижчих верств населення. У цьому й полягала новизна та оригінальність творчості славного композитора.

Оперове мистецтво, що налічувало в часи Бізе 250 років свого існування, народилось у добу Ре-

несансу, як спроба воскресити античну трагедію, і знайшло місце для своїх вистав переважно на придворних сценах. Італійська історично-мітологічна опера, як і французька опера, витримана в стилі придворного класицизму доби Людовиків, вражала своєю вишуканістю, зовнішньою маєстатичністю, аристократизмом почуттів і поведінки дійових осіб, багатством і помпезністю декоративного оформлення. Героями її були лише античні боги, персонажі грецько-римської мітології, імператори, полководці, шляхетні лицарі та вище феодальне суспільство.

Ця традиція так вкорінилась в опері, що змінити її не змогли навіть реформи Глюка, який прагнув простоти, правди, звичайності, по-новому інтерпретував мітологічні теми, але був безсилий відійти від встановленого звичаю виводити на оперовій сцені лише вимріяно-мітологічний і вищий аристократичний світ. Конечність ґрунтовного реформування тодішнього типу опери бачив і послідовно провадив у своїй творчості Вагнер, наголошуючи, що музика в опері мусить бути цілком підпорядкована драматичній дії і називаючи свої твори не операми, але музичними драмами. Однак сюжетами для них він обирає знову ж події з німецької мітології, зі стародавніх легенд про Нібелунгів, про св. Грааль, про корабель-привид, про Трістана й Ізольду тощо.

Тимчасом зростання реалістичних тенденцій в європейській літературі, мистецтві, театрі від другої половини 19 століття перебувало у різній протилежності з умовностями й застарілими традиціями опери, як і з абстрактністю вагнерівської музичної драми, і знаходило свій вияв у низці нових оперових шкіл. І саме в цей час з'являється «Кармен» — сміливий твір, в якому реалістична життєва фабула втілена в барвистій темпераментній музіці. Ця опера рішуче поривала зі всіма встановленими традиціями і подавала новий зміст у новій формі. Вона була сконденсованим вислідом його ведених упродовж цілого життя намагань добитися життєвої правди на оперовій сцені.

Ці прагнення визначають усе творче життя по-лум'яного композитора. Маючи щойно 9 років, юнак Бізе, народжений 25 жовтня 1838 року в Па-

рижі, виявив велику любов і небуденні здібності до музики, завдяки чому його батько Адальф, учитель співу, помітивши це, віддав сина до паризької консерваторії, видатні вчителі якої — Ціммерман і згодом автор знаної опери «Жидівка» Галеві в теорії музики, Мармонтель з фортепіано, Бенуа з органу дають талановитому учневі широку і глибоку музичну освіту. Від 1849 до 1856 року Бізе дістає послідовно дев'ять нагород за своє виконання на музичних курсах і в 1857 році десяту — римську нагороду, що уможливлювала йому продовження далішого навчання в Римі.

Свою композиторську творчість розпочав Бізе в тому самому 1857 році, написавши на конкурс для здобуття премії знаменитого опереткового композитора Жака Оффенбаха оперету-одноактівку на лібретто «Доктор Міракль». Таку саму річ написав для конкурсу юний Леколь, у майбутньому славний композитор веселої грайливої музики. Їх твори були виставлені на сцені театру «Буфф Парізіен» 8 і 9 квітня 1857 року.

Римська нагорода дає Бізе можливість виїхати на державний кошт до Італії для продовження музичних студій. Там протягом чотирьох років він поповнює музичну освіту, пише двоактову оперу-буфф «Дон Прокопіо», два симфонічні уривки, увертюру «Пісні Осіяна» і комічну оперу на одну дію «Гуслі еміра».

Повернувшись до Парижу, Бізе в 1863 році створює оперу «Шукачі перлів», віддаючи данину модному тоді в зв'язку з колоніальними здобутками екзотичному сюжетові. Дія відбувається на остріві Цейлоні і змальовує примітивне життя його мешканців, шукачів перлів. Герої опери Зурга і Надір, друзі з дитинства, що колись обидва покохали одну і ту саму дівчину з народу й відтоді стали ворогами та суперниками, після багатьох років розлуки зустрічаються знову і встановлюють братерські взаємини. Але коли Лейла, дівчина, що спричинила між ними незгоду, з'являється серед них, у серці Зурги збуджуються старі почуття кохання до неї і ненависть до Надіра. Як провідник островитян, він задовільняє їх вимогу покарати смертю Лейлу і Надіра за порушене релігійного заповіту. Однак, дізнавшись, що багато років тому Лейла врятувала

СНІЖНА ФАНТАЗІЯ

Білі сніжинки,
легкі і прозорі
Знову над містом літають,
Іскорки радости
в карому зорі
Бліснуть і знов потопають.
Ти їх ховаеш
під довгими віямі,
Брови нахмурюєш гнівно.
Буйні вітри нам
цю зустріч навіяли,
Сніжна моя королівно!
Ти не протився,
не сердясь даремно,

Доля звела нас з тобою.
Віхола застує вулицю темну
Сніжно-блакитною штою.
І не тікай, бо
сама ти зраділа
Зустрічі цій випадковій.
«Ви?» — ти сказала,
і в усмішці милій
Злегка рухнулися брови.
Усмішка потім
погасла під віямі,
Ти зупинилася на слові...
Якби ти знала,
якими я мріями

Повний в цей вечір чудовий!
Хтось тебе жде,
хтось, мені невідомий,
Може він твій наречений?
Але невже ж то
йому віддамо ми
Вечір бездумний, надхнений?
Дай мені руку
і підемо вдвійку
Містом рухливим без цілі.
Жваво сніжинки
ведуть коломийку
Ніжні, прозорі і білі.

Алла Косовська

Артистка Метрополітен Опери Різ Стівен, одна з кращих сучасних виконавиць ролі Кармен.

йому життя, Зурга дає змогу їй і Надірові врятуватись втечею, а сам гине від рук розфанатизованої юрби. Бізе послідовно проводить у своїй опері думку, що всякій людині властиве почуття шляхетності та гуманності, що і в людей, які перебувають на первісному примітивному стані розвитку, є почуття любові, відданості і вдячності. Новітність теми та її інтерпретації в цьому творі були настільки вражаючі, що автора, хоч і незаслужено, зарахували до послідовників Вагнера. Один з визначних тоді музичних критиків Парижу на прем'єрі "Шукачів перлів" у Ліричному театрі в 1863 році піднявся серед дії і зі словами: "Цю музику слухати неможливо" — залишив залю.

Як у цьому творі, так і в наступній опері "Пертська красуня", написаній у 1867 році, Бізе показав себе вийнятковим знавцем музичної культури та інструментанії. Однак ні ці, ні дальший твір — комічна опера "Джаміле", не були належно сприйняті й оцінені глядачами. Більшу славу принесли композиторові його твори оркестрової музики. Симфонічні п'еси, музика до драми Альфонса Доде "Арлазіянка", увертюра "Партія" мали великий успіх. Популярністю користувались і його численні романси, дрібні фортепіанові п'еси, переважно програмового змісту: "Від'їзд", "Мрії", "Визнання", "Повернення", "Тромпетта і тамбур", транскрипції мотивів мелодій з опер "Міньйон", "Дон Жуан", "Гамлет". Класичним зразком музики для дітей є оркестрова сюїта Бізе "Гри дітей". Композитор не зражувався неуспіхом окремих його творів і нівтомно працював далі, прагнення до осучаснення опе-

рового жанру і до наближення його до життя керували всіма діями Бізе в його творчій діяльності.

Вершиною всієї творчості Бізе стала його опера "Кармен", у якій з найбільшою яскравістю виявився багатограничний своєрідний талант композитора. В основу твору лягла загальновідома одноіменна новела Проспера Меріме, славного французького письменника, знавця українських справ, автора праць про Богдана Хмельницького та Івана Мазепу, особистого шанувателя творів Миколи Гоголя та Марка Вовчка, оповідання якої у власному перекладі він читав придворним дамам в літній імператорській резиденції. Меріме оповідає в своєму творі, як він одного разу як письменник відвідав в'язницю в Еспанії і побував у келії смертника, де за суджений, очікуючи наступного дня страти, розповів йому про свій нещасний роман з Кармен, що привів його до шибениці.

Будуючи свою оперу на матеріалі новелі Меріме, Бізе створив хвилюючий драматичний шедевр, вийнятковий своєю кольористичною як у музиці, так і в оркеструванні. Глядачі були просто заскочені модерністю змісту і демократизмом персонажів. Уже не вище суспільство і не мешканці Олімпу були героями твору. На сцені виступали звичайні люди з народу — робітниця сигарної фабрики, жовнір і тореадор.

Сенсацію викликала героїня опери, пристрасна волелюбна жінка, що любить більш за все свободу, якої не проміняє ні на що, якої не зреється навіть перед лицем смерти і полум'яно виступає за свободу всіх форм людського життя, в тому числі і за свободу кохання. Це своє кредо вона розкриває під час першої появи на сцені в прекрасній пісні "Хабанера":

Ах любов, як та пташка в полі.
Не можна змусити її.
Вона прагне волі, волі
На всі забавоньки свої.
Ані грізьбою, ні клятьбою
Не досягти, не перейти.
Вона сама летить стрілою
До раз обраної мети.

Правдиві, повнокровні образи інших персонажів — жовніра, тореадора, селянки, бригадира, лейтенанта, контрабандистів створили живий різноманітний ансамбль палкого темпераментного народу і завдяки закладеним в основу сюжету різним елементам — драматичному, ліричному, комічному — роблять цілий твір особливо гнучким, динамічним і кольористичним.

Кульмінаційним пунктом розгортання закладеного в основу фабули драматичного конфлікту був напружений хвилюючий фінал опери — сцена зудару двох полум'яних темпераментів. Підсиленню враження сприяв і той момент, що боротьбу цих контрастних пристрастей, які вибухли з величезною силою, автор подав рівнобіжно з боєм биків, кривавим видовищем змагання людини з розлюченою твариною, жорстокою забавою, що збереглася в Еспанії ще з стародавніх поганських часів. У знаменитій пісні тореадора, одній з найкращих музичних точок опери, тореадор Ескаміль змальовує повну кривавого страхіття сцену бою биків. Він

порівнює тореадора з жовніром, бо й того й другого чекає смерть, але коли в бою “гримлять гармати, літають кулі”, то “на арені зловісний спокій, там юрба тривожно бою жде. Всі мовчать, всі дух свій затаїли”. В цей час тореадор має приготуватись до бою. І ось починається страшне видовище. “Вибіг бик. Неначе навіжений, він перше мовчки став та вилупив баньки. Та враз зірвався...” і не- самовито помчав уперед, відчуваючи небезпеку. “Кров в очах. Вся морда в піні. Він валить з ніг коня — з ним пікадор летить”... Ось уже кров на арені цирку. До змагу має вийти тореадор. Виразна, драматично-напружена ця пісня написана з великою силою і вимагає виключно сильного голосу виконавця, щоб створити належне враження.

Своєю свіжістю, оригінальністю, сміливою революційністю форми, опера ця зробила приголомшуєче враження на глядачів під час прем'єри в театрі Комічної Опери. Ця новизна знову дала підставу закинути авторові вагнерівські впливи, чого в ті часи після недавньої поразки Франції у війні з Прусією, коли культутиувалась ненависть до всього німецького, французыке громадянство не могло подарувати Бізе. Знову ж надто вільна поведінка геройні послужила приводом для твердження про її неморальность, яку пропагується з оперової сцени. Все це разом узяте спричинило трагічний провал опери “Кармен” на першій виставі.

Поразки свого твору, який був втіленням його змагань за життєву правду на оперовій сцені, композитор не міг пережити і скоро після того, 3 червня 1875 року, помер у Бужівалі на удар серця. Після смерті Бізе в його рукописах знайдено оперу “Іван Грозний” і два незакінчені твори: опера “Женевієва, покровителька Парижу” і лірична драма “Сід”. Пам'яті свого покійного друга композитор Массене присвятив оркестровий твір “Ляменто”, який був виконаний на концерті, даному в Парижі для вшанування передчасно померлого Бізе.

На третій день після смерті композитора, на його ім'я наспів лист з Відня. Дирекція віденської опери повідомляла в ньому Бізе, що його опера “Кармен” прийнята до постави у Відні у найближчому сезоні.

Поставлена восени того ж року на віденській оперовій сцені, “Кармен” мала величезний успіх, була багато разів повторена, перейшла до інших театрів і з того часу міцно запанувала в європейському оперовому репертуарі. Доля не судила її авторові, що помер у віці 36 років, бути свідком цього тріумфу.

Великою любов'ю і популярністю користується опера “Кармен” і в Україні. Виведені в ній персонажі своєю вдачею, пристрасністю і почуттями подекуди нагадують героїв з оповідань Юрія Федьковича. У строкатій юрбі палкого темпераментного південного народу, драгунів, контрабандистів з їх жагучими полум'янами пристрастями є щось близьке до “кривавої туцульської слави”, до постатей селян, опришків, молоді з її гарячим коханням, що спричиняє трагічні конфлікти, збуджує бажання в легінів не поступатися і ствердити свої права на оволодіння коханою дівчиною.

Перші постави опери “Кармен” на українській сцені відносяться до кінця минулого століття у

Львові, в театрі “Руської Бесіди”, коли її текст було вперше перекладено на українську мову. В умовах відсутності українських оперових театрів співаки-українці виступали в опері “Кармен” на чужих сценах. На початку нашого століття видатний оперовий артист — українець Іван Алчевський своєю майстерною інтерпретацією партії Дон-Хозе в опері “Кармен” здобув великий успіх на світових сценах.

Зі створенням у 1926 році Української Державної Опери, “Кармен” одразу ввійшла до її репертуару і відтоді постійно виставлялась на оперових сценах Києва, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Вінниці, Луганська, Сталіно, Львова.

Прегарний український переклад лібретта зробив поет Микола Вороний, який зумів виразно передати закладені в основу сюжету драматичні події і переживання. Кращими виконавцями партії Кармен в Україні були співачки Одарка Захарова, Маньківська й О. Ропська; Дон-Хозе — Володимир Дідковський, Юрій Кипоренко-Доманський, Володимир Кансбург; Ескамільйо (тореадора) — Микола Зубарів, М. Шуйський.

У 1930 році в Києві режисер Володимир Манзій здійснив поставу “Кармен” у новому експериментальному пляні. Всю дію поділено на окремі відслони з перенесенням дії в різні місця і в швидкою, майже кінематографічною зміною декорацій. Оригінальне оформлення, зокрема в третій дії, де гори зображені геометричними формами, виготовив митець-декоратор Іван Федотів. Знову ж у поставі М. Лапіцького в Харкові “Кармен” наближалась до драми.

В 1929 — 1931 рр., під час свого перебування в Харкові і Києві, опорою “Кармен” беззмінно диригував композитор Антін Рудницький, а партію Мікаелі виконувала Марія Сокіл.

З перенесенням столиці з Харкова до Києва перший сезон Київської столичної опери відкрився 1 вересня 1934 року опорою “Кармен” у поставі режисера М. Лапіцького, в монументальному оформленні, з участю Маньківської і Кипоренка-Доманського. З інших численних вистав “Кармен” на українських сценах відзначалась оригінальна і культурна постава режисера Боголюбова в Дніпропетровську. На концертах в Україні часто виконувалась знаменита арія Надіра “У сяєві місячної ночі” з опери “Шукачі перлів”. Талановита українська артистка Наталія Шпіллер, що співала поза межами України, здобула великі успіхи, виконуючи партію Мікаелі на гастролях у Польщі, Австрії та Чехословаччині.

Визначні українські виконавці партій в операх Бізе знайшлися і на Заході. У Відні, Мюнхені та інших більших музичних центрах Європи успішно виконує партію Кармен талановита оперова співачка-українка Іра Маланюк. В опері “Іван Грозний”, що в останніх роках була поставлена в ряді провінційних міст Франції, з успіхом виступав український артист Мирослав Старицький-Міро Скаля. Віднедавна висунулась нова обдарована інтерпретаторка партії Кармен, українка Євгенія Зарицька.

Французыкий народ і весь культурний світ високо шанує пам'ять славного композитора, автора

таких яскравих і оригінальних творів. Хочемо і ми скласти поклін Бізе і йдемо на його могилу в Парижі. Довга вулиця Піренеїв завертає до цвинтаря Пер Ляшез, маленька брама якого немов нерадо дозволяє турбувати вічний спочинок багатьох визначних людей Франції та інших націй, діячів історії, політики і філософії, літератури, мистецтва і музики, що після полум'яного пристрасного життя і творчості опинилися тут під могильними пам'ятниками. За братніми могилами бельгійських та чехословацьких воїків і італійських добровольців, що полягли за Францію в Першій світовій війні, на цвинтарі в різних його місцях поховані композитори Керубіні, Россіні, Шопен, письменник Бальзак, маршали Наполеона, численні інші визначні люди. Золоте погруддя і ліра у вінку прикрашують надгробний пам'ятник з написом: "Жоржеві Бізе — від родини та друзів". Вирізьблені нижче наголовки його найвидатніших творів: "Арлезянка", "Партія", "Кармен", "Шукачі перлів", "Пертська красуня", "Джаміле" немов увічнюють славний дорібок великого композитора. Тут же поховані його батько Адольф Бізе, що звернув увагу на талант

сина і дав йому музичне виховання, син композитора Жак Бізе і його дружина Мадлен, народжена Брегюєт. У червні 1875 року під цим надмогильним пам'ятником знайшов вічний спочинок передчасно померлий у повному розквіті свого композиторського обдарування Жорж Бізе, мистець великої пристрасності і творчого темпераменту. Не довелося йому, як і багатьом іншим мистцям, бути свідком своєї слави і бачити тріумф своїх творів. Це прийшло пізніше. Але творчість Бізе, невизнаного в свій час і через це передчасно померлого композитора, значно збагатила світову музичну скарбницю. Життєстверджуюча в своїй основі, дійова, яскраво образна, вона становить вершину життєвої правди в оперовому мистецтві Франції. Партиї з його тепер всесвітньославного твору "Кармен" захоплено вивчали найвизначніші співаки світу, серед них і багато українців, над сценічною реалізацією цієї опери працювали режисери світової слави і в триумфі їх постав розкривається видатний талант Бізе, здійснюється мета цілого його життя — наблизити оперове мистецтво до життєвої правди.

С. Г.

В. ВІТАЛЬНИЙ

ЧИ є ЖИТЯ НА ІНШИХ ПЛЯНЕТАХ?

Уже недалеко той час, коли перші земляни "приземляться" на Місяці. Ця подія відкриє в історії людства нову епоху — епоху подорожей у Космосі. Можливо, що за якийсь час людський геній зробить можливими подорожі не лише на відносно зовсім близький до нас Місяць (який, власне, є лише провінцією Землі), а й на інші планети.

Не на всі плянети можна буде подорожувати, звичайно, а лише на ті, де існують такі умови, що дозволяють людям там приземлитися. Які ж це плянети?

Ми знайомі більш-менш тільки з плянетами нашої Сонячної системи. З них найпридатнішими для життя живих організмів вважаються лише Марс і Венера.

Атмосфера на Марсі досить розріджена й кисню в ній мало. Щоправда, є підстави думати, що на ньому існує якась рослинність. На користь такого здогаду говорить те, що в зеленому забарвленні окремих місць цієї плянети відбуваються періодичні зміни барви — очевидно, пов'язані з розвиванням криги на полюсах.

Спектральна аналіза підтверджує наявність хлорофілу в цій зелені. Останні дослідження ще не спростували цієї знахідки. Води на Марсі, мабуть, замало. Астрономи минулих часів, правда, виявили там щось наче канали, але тепер учени вважають, що ці канали являють собою лише оптичний обман.

Є, однак, думка, що ці "канали", не будучи в дійсності каналами, можуть бути смугами рослинності, що простягаються вздовж якихось балок, які проходять у досить прямих напрямках.

Більша частина вчених піддає сумніву здогади про те, що на Марсі може існувати життя у формах, подібних до земних форм життя. В усякому разі вони дотримуються думки, що людоподібних тва-

рин там бути не може, а якщо і є якесь життя, то не вище за якусь примітивну рослинність — може щось подібне до нашого моху.

Про Венеру нащі вчені знають ще менше. Оскільки ця плянета знаходитьться більше до Сонця, ніж наша Земля, то на ній, напевно, набагато гарячіше, ніж у нас.

Венера загорнута в густе хмарне покривало. Спектроскопічна аналіза не виявила на ній чистого кисню, зате там є величезна кількість вуглецю. Це

дає підстави думати, що на цій планеті може існувати якась проста рослинність.

Меркурій настільки близький до Сонця, що ні про яке життя на ньому не може бути й мови. Меркурій завжди звернений до Сонця лише однією стороною, і ця сторона буквально розжарена. На другій стороні стоїть довітна ніч і страшенно низька температура.

У нашій сонячній системі є до двох тисяч дрібних планеток, т. зв. астероїдів. Вони кружляють між Марсом і Юпітером. Через те, що вони дуже малі, у них немає навіть сили тяжіння. Юпітер і Сатурн обгорнені отруйними газами (переважно т. зв. болотяний газ у сполученні з аміаком).

Про те, яку "атмосферу" мають Нептун, Уран і Плутон, наука нічого не знає. Супутники інших планет, очевидно, теж не мають повітря. Отже, існування життя можна допускати лише на Марсі.

Але наша сонячна система лише крапля в океані безмежного Чумацького шляху. Таких сонць, як наше, в ньому є міліарди, і серед них наше Сонце аж ніяк не найбільша зоря. А крім нашого Чумацького шляху, чи як його називають учени, Галактики, є ще нечисленні інші галактики. У цих галактиках — безліч своїх сонць.

Ці сонця, напевно, оточені власними сонячними системами. Серед планет цих систем, безперечно, є такі, що своїми умовами нагадують нашу Землю — тобто, як і вона, вони давно вже охололи, обертаються на належній відстані від свого сонця, отже мають атмосферу, подібну до нашої, а, значить, можуть мати й життя, подібне до земного.

У всьому Всесвіті діють ті самі закони фізики й поширені ті самі хемічні елементи. Це відомо достеменно. Звичайно, приклад нашої власної Сонячної системи свідчить про те, що не на всіх планетах окремої сонячної системи можливе життя, навіть у найпримітивніших формах. Але можна пропустити, що бодай десять відсотків цих планет мають якісь живі організми.

На який же хемічній базі може виникнути й існувати це життя?

Життя на Землі побудоване на хемії вуглецевих сполук, в їх комбінаціях із киснем, воднем та азотом. Переважна більшість живих організмів у нас має клітинну будову. Рослини створюють органічну речовину з вуглекислого газу та водяної пари (яку вони беруть із повітря). Роблять вони це при допомозі світляних хвиль і виділяють при цьому кисень.

Якби це не було образливо для нас, то можна було б сказати, що люди й тварини паразитують на царині рослинності. Вони їдять рослини (крім того люди їдять тварин, а тварини — одна одну) і поглинають кисень, що його виділяють рослини.

У свою чергу нерослинні організми здобрюють ґрунт, на якому ростуть рослини. Так відбувається великий кругобіг життя. Так життя невинно — шляхом складних хемічних процесів — щоразу відтворює саме себе, не даючи погаснути іскрі, запаленій Творцем Всесвіту.

Але чи скрізь у Космосі повинно бути абсолютно таке саме життя, як на Землі — тобто, побудоване на точнісінько тотожній хемії?

Зовсім ні. Можна уявити собі, наприклад, існування таких форм життя, які сполучають у собі ознаки і рослин і тварин, тобто сполучають у собі всі їх функції.

Або навпаки — можна здогадуватися, що існує життя, яке ділиться не на дві лише галузі (рослин і тварин), а на кілька галузей з абсолютно незнаними нам функціями. Одним словом, можна попустити віжки своєї фантазії і уявити собі все, що ви лише здібні собі уявити. І нічого неймовірного в цій вашій фантазії може не бути...

Навіть клітинна будова тіла зовсім не обов'язкова. Навіть атмосфера не є конче потрібною передумовою виникнення життя. Живі організми можуть, наприклад, жити у якомусь рідкому середовищі за допомогою фотосинтезу. Фотосинтеза теж може бути різна, тобто може використовувати зовсім відмінні хвилі світла, ніж ті, що їх використовують земні рослини.

Які взагалі ознаки життя?

Життя характеризується народженням організму, його хемією й оточенням, обміном речовин (метаболізмом), активністю організму та розмноженням і, нарешті, смертю.

Живий організм може виникнути внаслідок статевого або нестатевого розмноження. Вищі організми на Землі відтворюються статевим способом, а рослини здебільшого двостатеві. Але на інших планетах живі організми могли б розмножуватися й почкуванням, діленням або ще якимись іншими способами, яких ми собі й уявити не можемо.

Навіть смерть не є обов'язковою. Так, напр., організм-мати може поділитись і, втративши свою індивідуальність, проте жити в своїх дітях далі.

Тепер удається трохи в хемію. У розмноженні організмів на Землі головну роль відіграють т. зв. нуклеїнові кислоти. Вони складаються з особливою роду цукру у сполучці з фосфоровою кислотою та "основами" (луговими сполуками).

Ці нуклеїнові кислоти, що знаходяться в хромозомах у ядрах клітин, утворюють довгі ланцюжки, при чому "основи", підвіщені збоку кожного ланцюжка, розташовані індивідуально в різному порядку. Вони творять щось наче "код" властивостей, які передаються нащадкам.

Системи цих "кодів" та хемія відтворення організмів можуть бути на інших планетах абсолютно відмінними від земних, побудованими на зовсім інших основах.

Можна уявити собі також біохемію живих істот, побудовану не на хемії вуглецю. В її основі можуть лежати не вуглець, а, скажім, кремній (силіцій), який є основою мінералів.

Цей елемент також може давати безліч складних сполук. Це також змішані кремнє-вуглецеві сполуки. Маючи кремній за основу, життя може існувати навіть при дуже низьких температурах та в озерах і морях не з води, а з рідкого аміаку чи якихось інших зріджених газів.

Учені підрахували, що може бути коло сорока дев'яти типів різних біохемій у різних умовах, можливих на різних планетах.

Живі форми у Всесвіті умовно називають віталоїдами. Нижчі віталоїди — це рослини, тварини та ще якісь можливі організми, про які ми нічого не

ПЕРЕВИДАННЯ "КОБЗАРЯ" З 1840 РОКУ

У зв'язку з сотою річницею з дня смерті Т. Шевченка на книжковому ринку з'явилась виняткова по своєму значенні книжка — фотографічним способом перевидане унікальне тепер видання — перший "Кобзар" Т. Шевченка, що вийшов з друку ще в молоді роки поета, в Петербурзі 1840 року.

Тепер ця книжка з'явилася під фірмою Департаменту Слов'янських Студій Оттавського Університету, з передмовою та за редакцією голови цього ж Департаменту, проф. К. Біди.

Виданий навесні 1840 року коштом українського дідича П. Мартоса, цей "Кобзар" — перший з трьох "Кобзарів", що вийшли за життя поета — містить 8 ранніх творів Т. Шевченка, а саме: "Думи мої, думи", "Перебендя", "Катерина", "Тополя", "Думка", "До Основ'яненка", "Іван Підкова" і "Тарасова Ніч".

Первісний формат першого "Кобзаря" (18.5 на 11 см.) в новому виданні з практичних міркувань побільшено, однаке розмір кожного рядка та всі інші графічні особливості першодруку повністю збережено, і саме в цьому особлива вартість згаданого видання; придбавши цю цікаву, акуратно видану книжку, бібліофіл дістане в свої руки майже докладно таку саму книжку, як рівно 121 рік тому дістав Шевченко з друкарні петербурзького друга Е. Фішера — щоправда з вищезгаданою вже незначною різницею у форматі та в гатунку паперу.

На початку Шевченкового тексту вміщена оригінальна ілюстрація, кобзар з хлопчиком-поводарем, що її зробив для першого "Кобзаря" друг поета, В. Штернберг.

В передмові до нового видання, зробленій двома (українською та французькою) мовами, видавець підкреслює виняткове значення цієї виданої більш ніж століття тому книжки у процесі дальнього розвитку української культури і духовості, а також дає пояснення до особливостей тогочасного — вже архаїчного в наші дні — правопису.

Цим виданням, що, без сумніву, займе почесне місце в бібліотеці кожного культурного українця, Відділ Слов'янських Студій Оттавського університету гідно вшановує 100-ліття з дня смерті величного поета України.

Б. О.

можемо знати. Розумні істоти — люди чи відповідні до них живі організми — називаються гоміноїдами. І ті й інші можуть бути штучно-біологічні, тобто виведені штучно вищими організмами. Але можуть бути й штучно-механічні гоміноїди — щось наче роботи, які мають свідомість і здатність розмножуватися.

Отже, не виключена можливість, що десь на далекій планеті наші майбутні астронавти зустрінуть якихось роботів, що їх винахідники або вмерли або перелетіли кудись на інші планети...

Усе це, звичайно, може здатися лише плодом несамовитої фантазії. Але скільки фантастичних вигадок уже здійснилося! Сказане вище — не безплідна фантазія. Ці здогади висловлені людьми, які озброєні досягненнями науки. Як би там не було, в одному можна бути певним: життя існує не лише на нашій Землі.

"Комунізм не стане хвилює із запевненою тривалою майбутністю, бо він не освітлює життєвого шляху і дає дуже малу духову допомогу людині в її особистих невдачах, труднощах чи клопотах щоденого життя... Я не знаю ні одної релігії чи ідеології, яка полонила в минулому якусь значну частину людського роду, не бувши дуже помічною людині у всіх прикрих моментах її життя. Такою хвилює буде напевно відновлена релігійна віра, але ніколи комунізм. Цим я не хочу сказати, що ми, сучасники, можемо сидіти бездільно й чекати, поки безkritичні ідеалісти, слабодухи та мешканці колоній розчаруються в комунізмі, — навпаки, ми повинні здавати собі справу, що комунізм є тепер серйозною проблемою й великою загрозою, яка вимагає відповідного пляну і дії".

А. Тойнбі.

КОНКУРС ЮНИХ АВТОРІВ У 1961-му ШЕВЧЕНКІВСЬКОМУ РОЦІ

Об'єднання Працівників Дитячої Літератури проголошує конкурс юних авторів на літературні й образотворчі праці про Т. Шевченка.

Участь у конкурсі можуть брати юні автори до 18 року життя, а оцінка надісланих праць буде проведена окремо для молодших авторів до 14 р. життя і для старших авторів від 15 до 18 року життя (включно).

Літературні — у найширшому розумінні цього слова — твори, це оповідання, нариси, вірші, статті, шкільні завдання та всякі інші писані праці юних авторів на будьяку тему, зв'язану з постаттю, життям, літературною і мистецькою творчістю Т. Шевченка, його ідеями і поглядами та його культом у минулому й сучасному. Всі праці мусять бути самостійні й писані власноручно юними авторами (на одній сторінці паперу). Розмір праць довільний. У випадку більшого розміру (понад 3 сторінки шкільнного зшитка) слід надіслати машинопис праці, але крім цього мусить бути додолучена початкова сторінка рукопису.

Образотворчі праці — це оригінальні (не копійовані) рисунки і малюнки юних авторів на будьяку тему, зв'язану з Т. Шевченком, в тім числі ілюстрації до його творів.

Кожна надіслана праця має бути підписана прибраним ім'ям або гаслом юного автора. Доожної праці має бути додолучений конверт з написаним зверху прибраним ім'ям або гаслом і датою народження автора. Всередині заклеєного конверта має бути картика з прибраним ім'ям або гаслом, дійсним ім'ям і прізвищем юного автора, його докладна адреса, чи є учнем і якої української школи, членом якого українського молодечого товариства та потвердженням учителя, пароха, виховника чи проводу молодечого т-ва, або батька-матері, чи іншої вірогідної дорослої особи, що надісланий твір — це цілком самостійна — без сторонньої допомоги — праця юного автора.

Термін надсилання праць — до 30 червня 1961 року на адресу:

NASHYM DITIAM — OPDL

39 Jennings Ave. — Toronto 9, Ont. — Canada

З нових книжок

„За п'ять дванадцята“

Подія першорядного значення стала в Парижі в грудні 1960 р. Рада міністрів Північно-Атлантического Пакту (НАТО), скликана на початку місяця, присвятила своє засідання питанню боротьби з пропагандою та політичною диверсією, що її веде советський уряд у всіх країнах сам і через своїх агентів. Рада міністрів пакту розглянула звіт експертів про методи советської розкладової діяльності і засоби боротьби з нею. При цій нагоді англійський міністер закордонних справ лорд Гом, висловлюючись перед представниками преси, подав до відома, що західні держави твердо рішені дати відсіч комуністичній підривній роботі.

Згаданий звіт є секретним документом і недоступний ні для преси, ні для загалу. Однак відомо, що цей звіт опирається в основному на книжці Сюзан Лябен: "За п'ять дванадцята",* яка вийшла недавно в Парижі. Авторка розглядає по черзі методи і результати советської пропаганди і пропонує деякі проти-засоби.

На початку своєї праці авторка стверджує, що багато державних мужів західного світу ще не зрозуміл, що в наш час думка загалу має вирішальний вплив на політику держав. Тимчасом советський тоталітарний режим це добре зрозумів. Він вживає могутніх засобів пропаганди й політичного розкладу, щоб спрямовувати громадську думку західних держав у корисному для нього напрямку. Застосування цього методу дало більшовикам чималі територіальні й стратегічні успіхи. Авторка вважає, що для західних держав настав час боротися з цією підривною діяльністю.

Авторка підкреслює, що йдеться, однаке, не про боротьбу з такими ідеями соціалізму чи комунізму як безклясове суспільство, соціальна революція, раціональне господарство. Сам Хрущов боїться цих ідей, а советський режим зовсім не турбується про встановлення безклясового суспільства. Йдеться, отже, про боротьбу з тим ніби-комунізмом, носієм якого є советський режим і який є тільки імперіалізмом, що прямує до підбою світу. Цей ніби-комунізм використовує комуністич-

ну ідеологію, але не дотримується її на ділі. Советський комунізм не є "лівим" політичним рухом. Він послуговується гаслами лівих демократичних рухів, але по своїй суті він не є ні лівим, ні демократичним, а тільки реакційним тоталітаризмом.

Тому виникає потреба спільної дії усіх демократів: тих, що стоять за соціалізм, і тих, що за вільне підприємство, консерватистів і новаторів, жовтих, чорних і білих. Це не значить, що всі ці групи мали б припинити свої дотеперішні дискусії. Це значить, однаке, що ці групи мають діяти єдиним фронтом проти спільного смертельного ворога: комунізму советського хову.

Авторка підкреслює також нелегальний, узурпаторський характер советської влади, яка втримується тільки насильством. Советська влада робить все, щоб переконати світ, що вона така ж, як і всі інші уряди, і таким способом перешкодити застосуванню спеціальних засобів сутички проти неї. Це дає советському урядові великі вигоди. Там, де західні держави вважають, що вони ведуть переговори, підписують договір, зустрічають міністра, советський уряд з переговорів робить пастику, з договору ганчірку, а замість міністра посилає лакея.

У книжці Сюзан Лябен знаходимо дуже влучне визначення советського комунізму: "Комунізм — це така система тоталітарної влади, у якій упривілейована бюрократична кляса вперше в історії модерного світу з'єднує в своїх руках усі важкі панування. Вона посідає одночасно і всі засоби виробництва та обміну, і засоби політичного та культурного обхоплення; вона використовує їх по-диктаторськи.

Аналізуючи методи і засоби советської пропаганди й підривної діяльності, авторка наводить велику кількість конкретних даних і прикладів. Довідуючись, що на саму лише пропаганду совети видають не менше двох мільярдів доларів у рік. Сюди не врахована дипломатія та економічна війна.

Численні також приклади советського зловживання демократичними установами західних держав. Ві-

домо, що проект Європейської Оборонної Спільноти провалився у французькому парламенті завдяки повені делегацій, листів і телефонних протестів, спрямованих до членів парламенту. Советська агентура у Франції послала сотні своїх членів до послів парламенту, щоб у імені "народу" вимагали провалу оборонної спільноти. У листах (іх написано біля п'ятнадцять мільйонів) не брakuвало ні погроз, ні залякувань. Це була справжня кермованана інсценізація, яка мала брехливо довести послем, що французький народ проти оборонної спільноти. Завдяки цьому тискові проект оборонної спільноти провалено, і тільки пізніше заступлено його іншим договором.

Між іншим, авторка намагається довести, що советський комунізм не є продовженням давніх російських стремлінь (читай давнього російського імперіалізму). Фальшиво звучить її доказ, що мовляв "комунізм однаково нещадно нищить не лише балтів і грузинів, але й слов'ян". Авторка не насмілилась написати, що комунізм однаково нищить росіян, грузинів і балтів, бо це не відповідає правді. Советський уряд відкрито покликався на російську історичну традицію, проповідує провідну роль російського народу та провадить систематичне обрушіння інших національностей. Все таки в інтересах протиболішевицької пропаганди вільного світу треба знайти щілини між большевицьким урядом і російським народом та вміло їх використати.

На закінчення авторка пропонує низку засобів для боротьби з советською підривною діяльністю. Наприклад, інститути стратегії мали б вивчати цю діяльність та випрацювати тактику і стратегію протидії. Новозаснований Світовий Союз Свободи мав би об'єднати всіх осіб та всі організації, що охочі взяти участь у протидії. Спеціальні школи й академії мали б підготувати викладачів і техніків пропаганди. Поневолені народи мали б одержати моральну і матеріальну підтримку: Книжки, журнали, платівки, стрічки звукозапису, радіоапарати мали б бути послані за залізну заслону. Також мала б бути зорганізована допомога політичним емігрантам. Окремі школи мали б вести підготовку "місіонерів свободи", які після вишколу мали б доказувати в

*) Susanne Labin: Il est moins cinq, Paris 1960.

різних країнах доцільність і вартисть демократії та демократичного устрою.

Точко невідомо, що вирішила Рада міністрів Північно-Атлантичського Пакту. Є, однак, певним, що протидія советській диверсії вже почалася.

Поява книжки "За п'ять дванадцят" і турботи керманичів Північно-Атлантичського Пакту доказують, що західний світ усвідомив собі, нарешті, загрозу свободі, як також те, що свобода неподільна.

Усі ті, що вже десятки років в ім'я демократії ведуть боротьбу з

советським тоталітаризмом, дочекалися першого великого політичного успіху. Офіційні кола західнього світу ствердили законність їхніх змагань та поставили під сумнів законність советського режиму. Із небажаних "ширителів неспокою" емігранти можуть стати союзниками західнього світу. Це дає нові можливості і українським політичним емігрантам, і українцям-громадянам західних демократичних держав. Сподіваймося, що ці можливості будуть використані.

Роман ЗИБЕНКО

Управа Юного ОДУМ-у
(Чікагська філія).

Зміна варти в Чікагській філії

Місяць лютий був місяцем перевиборів у Чікагській філії — як у Юному ОДУМ-і, так і старшому. Попередня каденція тривала півтора року, бо праця над закінченням і відкриттям дому ОДУМ-у змусила відкласти перевибори на пізніше.

Головою президії був вибраний Олександр Луппо, а секретарем Віра Лукаш. Звіт про діяльність уступаючої управи зробили голова філії та фінансовий реф. Галина Бойко, які накреслили картину успішної праці управи. Голова контролальної комісії стверджив правильність звітів і запропонував дати уступаючій управі абсолютну з подякою, що й було схвалено членами філії. Після звітів та дискусій на голову було знову вибрано Олексія Коновалу, на секретаря — Марію Шкrebець, на орг. референта — Григорія Леня, на культ. освітнього реф. — Ярослава

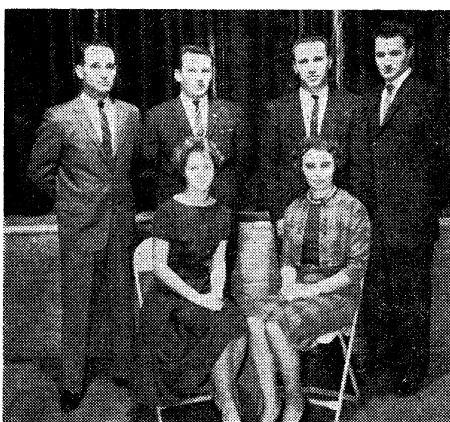
Меркело, на фінансового референта Стефу Ковальчук і на спортивного та господарського референта — Віктора Білоуса.

На цих зборах було поновлено в членстві Данила Завертайла, який у 1959 році мусів відійти від філії, хоч уесь час активно працював для добра філії та був одним з найкращих кольпортерів.

У побажаннях навій управі висловлено думку, щоб вона якнайскоріше організувала струнну оркестру, танцювальну групу, збільшила число членів, доповнила квартет філії (член квартету Олена Павелко перебував в лікарні, бажаємо їй скорого повернення додому), створити тов. приятелів ОДУМ-у, зорганізувати сенійорат ОДУМ-у, бо багато членів організації з уваги на дорослий вік змушені відійти від праці в філії, але вони й надалі можуть бути корисні ОДУМ-ові.

З початку Нового Року філія має свої радіопередачі на програмі пл. Самбірських раз у місяць. Зорганізував їх голова філії О. Коновал, а у лютому ц. р. Ярослав Меркело приготував радіопередачу, присвячену Крутянським подіям. Філія плянує відзначити в кінці березня роковини Т. Шевченка інсценізацією-концертом, за текстом А. Степового, а концертові точки підготовляє з співаками диригент п. І. Настоящий.

На початку лютого від'їхала до Портлендської філії ОДУМ-у в Оregonі Віра Лукаш, наш активний член, до своїх батьків, де вона допоможе новоствореній Портлендській філії розгорнути активнішу працю та зорганізувати Юний ОДУМ, в чому ми бажаємо їй найкращих успіхів!

Управа Чікагської філії ОДУМ-у.
Зліва (сидять): Стефа Ковальчук,
Марія Шкrebець. Стоя: Григорій
Леня, Яр. Меркело, Ол. Коновал і
Віктор Білоус.

Юний ОДУМ з дня на день стає активнішою і невіддільною частиною нашої філії. На останніх перевиборах вони вибрали до своєї управи таких членів:

"Золоті Орли" — ройовий: Василь Ковальчук, заступник: Валентин Олійник, скарбник: Микола Скиба.

"Білі Троянди" — ройова: Олена Косогор, заступник: Людмила Мирутенко, скарбник:瑪麗亞 Kovalchuk.

"Бджілки" — ройова: Катя Ковальчук, заступник: Оксана Ревенко, скарбник: Оксана Вдовиченко.

Варт відмітити жертвеність та уміння працювати з Юним ОДУМом виховників дівчат — Стефи Ковальчук та Марії Шкrebець, які кожного тижня в домі ОДУМ-у провадять з юними одумівками свої гутірки.

Хронікар.

З життя філії ОДУМ-у в Клівланді

Після посвячення одумівського прапору в Клівланді і з приходом літнього сезону праця філії трохи занепала. Та все ж таки за всю літню перерву члени філії або члени управи зробили немало поїздок до інших сусідніх філій. Майже всі члени філії взяли участь в Ювілейній зустрічі на площі "Кіїв" у Канаді, де філіяльна відбиванкова дружина в змаганнях за чащу здобула друге місце. Група членів філії взяла участь в посвяченні одумівського прапору в Сан Катерінсі,

Канада, де голова філії Василь Пономаренко виступив з привітанням і склав \$10.00 на покриття витрат в придбанні прапору. Делегати філії беруть участь в Ювілейнім з'їзді ОДУМ-у США. У вересні 1960 року старший і Юний ОДУМ та СУМА взяли активну участь у посвяченні українського і американського прапорів в УАПЦеркві св. Андрія Первозванного та в ряді інших імпрез, як у Клівленді, так і в інших місцевостях.

На внутрішній ділянці праці було зроблено наступне: скликано спільні збори старшого ОДУМ-у і Юного ОДУМ-у з іх батьками, де було порушено справу виховників для Юного ОДУМ-у. На цих зборах було вибрано Батьківський Комітет, в склад якого ввійшли П. Трохименко, Т. Малюк, Надя Бабкін, Дуня Безик, Іван Самоха, Іван Усик, Любка Нездолій. Після зборів було висвітлено декілька фільмів з одумівського життя другом Гр. Терещенком. В листопаді м. р. філія ОДУМ-у і одумівський спортивний клуб "Дніпро" спільно влаштували забаву, королевою якої була вибрана одумівка панна Надя Мартишичкин.

У неділю 4-го грудня 1960 року відбулися загальні збори. Зі звіту голови філії В. Пономаренка довідуюється, що багато членів — хлопців — перебувають в школах і у війську. Відмічено активніших членів і згадано пасивних. При філії існує Юний ОДУМ, який нараховує 40 членів. Існує відбіванска дружина "Дніпро", капітаном якої є Микола Шкурко. Філію придбано однострої для старшого і Юного ОДУМ-у. Придбано український і американський прапори.

Винесено подяку активній одумівці Галині Трохименко за старанну реалізацію нашого пресового органу "Молода Україна" та за своє часне, систематичне розрахування з видавництвом.

Після звітів, запитів і дискусії, уступаючі управі винесено подяку та вибрано нову управу в такому складі: Василь Пономаренко — голова, Валя Турчин — секретар, Григорій Терещенко — заступник голови і організаційний референт, Надя Мартишичкин — культурно-освітній референт, Микола Парфієвець — фінансовий референт, Надя Турчин — референт юнацтва, Галя Трохименко — заступник референта юнацтва. До Контрольної комісії: Василь Турко — голова, Давид Воробець і Олександра Шостюк — члени.

Різдвяні свята були використані на коляду, з якої вислано журналові "Молода Україна" \$100.00. Влаштовано новорічну забаву, яка пройшла з особливим успіхом. Під час перерви в забаві хор колядників під керівництвом Василя Пономаренка проспівав декілька різдвяних колядок, а Василь і Маланка, в українських національних ношах, завітали на забаву і розвеселяли присутніх. Королевою забави було вибрано одумівку панну Галину Трохименко, а її заступницею обрано одумівку панну Валю Турчин.

За віддану працю в переведенні забави слід подякувати наступним: Павлові Трохименкові, Гнатові Бойко, Н. Чорногорові, Петрові Махлаю, Вас. Падалці, Наді Бобкін, Одарці Трохименко, Олі Михайлюк і іншим.

Під час забави голова філії подав до відома, що філія ОДУМ-у в Клівленді, в дніх 29 і 30 квітня 1961 ро-

ку, влаштовує Ювілейне свято з участию інших філій, на яке запрошується як молодь, так і старше громадянство.

Хронікар

З листів до Редакції

Вельмишанові Панове!

Останньо про ОДУМ написано багато. Є критика, самокритика, є зіставлення, є шкіци й пропозиції.

Може вже зажадаєш додавати до цієї теми, доволі вичерпаної, краще було б опрацювати точні, прецизіні висліди близьких проектів.

Але я не одумівець і не журналіст, маю тільки велику дозу широї прихильності і міцної віри у молодь ОДУМ-у. Це є причиною, що пишущий цього листа, адресуючи до "Молодої України", бо нікого з одумівців особисто не знаю, (а тому прошу ласкаво передати його кому слід), — хочу розглянути ОДУМ ще з одної, менш донині підкресленої, але цілком оптимістичної сторінки.

Не можна заперечити факті, що хоч мало чи дуже мало, але у рядах ОДУМ-у, серед тих, що давніше в ньому були, чи тих, що з нього щойно вийшли, є люди високої духовової якості. Вони напевно цілком зрілі для політичного й громадського життя. Їх найбільшим скарбом є знання, розуміння й відчуття сучасного чужого і нашого світу.

Тепер я зроблю невеличкий відступ і скажу, що якби за допомогою старшого громадянства ОДУМ став навіть зразковою виховною організацією, його завдання не були б цілком вичерпані. Це тому, що ОДУМ — єдина з організацій молоді, яка справді може мати далекосяглі шанси. Тут я хочу висловити свій повний оптимізм і віру, що свої шанси ОДУМ вже у цьому році збільшуватиме. Можливостей багато. Я візьму під увагу дів. Перша: чи не могла б активна група одумівців засновувати дискусійний клуб, до якого належала б (студентська) молодь усіх рас, усіх народів — приблизно? Для цього потрібно не так грошей, як ініціативи й енергії. Для цього потрібно зовсім небагато людей, тільки повних розуміння "сучасності" цієї старої ідеї і потреби якнайскорше активізувати отаке побратимство білого, чорного, жовтого й червоного

Дівчата відбіванскої дружини філії ОДУМ-у в Міннеаполісі (Міннесота).

(треба знайти!) молодого чоловіка при дешевому клюбовому столі, де господарями були б кілька молодих розумних українців. Може ви скажете, що я спізнилась з пропозицією, бо інтернаціональний студентський клюб при Торонтонському (і всякому іншому) університеті вже давно існує. Ви також можете згадати про надзвичайно цікаву подію, що здійснилася кілька місяців тому за проектом молодого торонтонського студента (прізвища не пригадую), а саме — спробу заснувати на інтернаціональній дискусійній базі Юніверсити Модел Парламент, отож можна назвати мій лист до Вас спізненим.

Але нинішній світ щойно на дозрі до великих гуманних здобутків, і процес цей ще далекий до завершення; отож, чи український дискусійний міжрасовий клюб не був би активним включенням до позитивних "нинішніх шукань" вільного світу?

Коли дуже великий брак фондів, можна через нашу пресу чи через українські радіо-авдіції знайти охочого віддати свої дві просторі гарні кімнати на місячну клюбову зустріч.

Може знайдеться якесь жіноча "добра душа", що подбає про чай і печива. Тож цей клюб може мати зовсім скромний, інтимний характер, тільки з дуже виразною міжрасовою приязнню, а цілим його життям мали б бути цікаві дискусійні теми. І тут треба було б одного ентузіяста, який зумів би оживити, розрушити, розхвилювати молоді уми. Людини, обдаровані такими конечними прикметами, як запал і витривалість, яка не зразиться ні відчутим холодом, ні байдужістю, і не вмовне сама доти, доки не розхвилює молоді уми. У допомозі не відмовили б, напевно, й бувші одумівці, нині цікавіші особистості, науковці і журналісти, вони напевно дали б свій вклад знання і праці.

Отже, я оптиміст, і вірю, що міжрасові українські клуби напевно появляться, і не тільки в Канаді, але й в Австралії і, головно, в Америці.

Тяжко повірити, що загал нинішньої української молоді зовсім нічим не цікавиться, що це є її питомінністю і виключно її виною. Може для її нинішнього світосприймання належно не підготовлені (і не стараються підготуватись) ані її батьки, ані учителі, ані виховники. Але це широка тема для фахівців,

і вона повинна щораз частіше знаходити місце в нашій пресі.

В інтенції цього найповнішого контакту між молоддю і її виховниками повинна також бути взята під увагу, дещо точніше, і та ділянка, яка охоплює сучасне життя чужої, не-української молоді. Шкода пропускати хоч би й дрібні та вимовні нагоди, тим більше у пресі для молоді. Наприклад, "Молода Україна" пропустила згадку про статті П. Бертона (з ним доцільно було б нав'язати дружній контакт!) про бітніків, фолкніків, себто Ви не подали "студії", як бачить модерну молодь впливовий канадієць. Ви не згадали про молодого торонтонського студента (прізвище?), який не тільки висунув саму ідею "Літтл Юнайтед Нейшенс", але й мав нерегію поїхати до Вашингтону, ходити до представників багатьох держав і обговорювати з ними свою пропозицію. Це не тільки мила несподіванка, але й доказ, що молодь нашого часу не цілком егоїстична, як це вже сотні разів було стверджено. Не менш цікавий Белафонте, який збирав фонди для чорних студентів. У Вас бракує інтер'ю з представниками різномальового світу й взагалі інформацій про нього, про його мистецтво, літературу. Це вже не мавпування — переказування чужого. Це — тримання пальців на живчику життя, що нас оточує, спроба брати в ньому діяльну участь, а не жити відірвано.

Мені здається, що цю відірваність підсвідомо відчуває кожний українець. Вона його огірчує. Найбільше відчувається вона в тому, що не зроблено нічого імпонуючого, в чому він відчував би свою українську "якість". Таку "якість" роблять вибрані одиниці, а Ви їх маєте. Справа в тому, щоб нарешті набрати належного розгону для ланцюгової реакції, про яку самі добре знаєте. А проектований міжрасовий клюб, здобувши належний розголос преси й позитивну оцінку, міг би бути одним із доказів цієї "якості".

Але вертаючись до пляну написати про дві можливості праці одумівців поза ОДУМ-ом — хочу розглянути і другу пропозицію.

Студентська молодь найчастіше дамагається миру в світі. Вона найчастіше вживає методу пасивного сидження під транспарентом, вона не б'є вікон, не кричить, вона в загальному спокійна. Вона лише не хоче війни, а хоче світового миру.

Головне — в цьому вона щира. Студенти-одумівці повинні включитися в цей рух протягом 1961 року, заявляючи, що вони проти атомової та всілякої іншої війни, за мир для цілої земної кулі, але міцно-преміцно підкреслити, що вони проти колоніального становища таких держав як Україна і т. д., закликаючи до свободи всіх народів, себто їх самовизначення та вільних виборів. Навіть не ображаючи "дір Рашен" і не хвилюючи нікого ні тут, ні в Америці, тільки ефективно вдарити в ціль, яка нам нині так потрібна. Як це зробити?

Знаємо, що наш новий світ дуже любить всякого роду сенсації. Щоб мати в ньому успіх, можна й нам придумати якусь сенсацію, щоб легше дістатися до свідомості байдужого загалу. Тут я наведу замітку з "Торонто Дейлі Стар", у якій кажеться, що д-р Варвара Мур вибирається від Паціфіку до Атлантику на знак радості, що Кеннеді став президентом. Вона каже: я певна, що доки він при владі, війни не буде, він сам був на війні і знає, що таке війна. Коли взяти до уваги, що д-р В. Мур — росіянка, можна тільки дивуватися, як уміло, знаючи атмосферу, вона вміє допомагати своїй і так сильній батьківщині. Звичайно, їй не треба буде здобувати репортерів. Це самозрозуміле. Зате одумівці мусіли б насамперед докласти великих зусиль, щоб здобути собі прихильність бодай одного із "всевладніх" репортерів чужомовної преси, бо без цього тут не буде успіху!

Наведу ще іншу нотатку з тієї самої газети. Студент Гарвардського університету Дональд МакДональд почав голодівку на знак протесту проти ув'язнення Пастернакової "героїні" Ольги Івінської. (Чи не варт би з ним листуватися?).

Знаємо, що молоді ніколи не бракує фантазії і не бракує знання, в якій формі донести свою думку до персічного канадійця і американця. Може бракує тільки відваги зрушити з місця. Чи справді немає охочих?

Я вірю, що є.

Я вірю, що між одумівцями є освічені одиниці, які знають, розуміють і відчувають сучасне чужого і нашого світу — і на них звернені наші очі.

Бажаю усього найкращого.

З пошаною,

Я. Гірна, Оттава.

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ.

Дорогі Друзі!

Зараз опрацьовую детальний план акції кольортажу, приєднання нових передплатників та пожертв на Пресовий фонд. Проект пляну подам на затвердження членам Головної Управи на найближче засідання. Сподіваюся, що цією акцією буде керувати заступник голови Павло Дрозд.

Треба зробити все можливе, щоб "Молода Україна" продавалась усіма філіями ОДУМ-у в Канаді і щоб філії розраховувались за журнал так, як це робить філія в Лондоні. Постараюся, щоб наш журнал продавався всюди, де є на це добра нарада в Торонті, чого вже протягом довшого часу не робилося.

Вірю, що наш плян удастся реалізувати з найкращими наслідками...

З привітом,

**М. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ, Голова ГУ
ОДУМ-у в Канаді.**

До видавництва "Молода Україна".
Вельмишановні Панове!

Висилаю Вам грошовий переказ на суму \$7.00 і прошу Вас зарахувати мене Вашим новим передплатником. Чотири долари на передплату, а решту на Пресовий Фонд.

Колись на цім помешканні, в якім я замешкую, жив Шальдуга, який одержував Ваш журнал і я мав нараду частково познайомитися зі змістом журналу. "Молода Україна" зробила на мене приємне враження. Гарний і цікавий журнал.

З пошаною до Вас,

Федір ШПАНКИН, Спрінгфільд.

До Адміністрації "Молода Україна".

Вельмишановні Панове!

Пересилаю Вам \$5.00 на пресовий фонд "Молодої України".

М. Клименко, Торонто, Канада.

Пересилаю поштовий переказ у сумі \$5.00. 4 долари на передплату за 1961 рік, а 1 долар на пресовий фонд.

З привітом,

Тимофій Шкарупа, Клівленд.

Адміністрація "Молодої України" одержала грошовий переказ через банк в сумі \$34.55 від Вшп. І. Безкоровайного, Австралія. Перекрито заборгованість та поновлено передплату на чотири роки. \$10.55 зараховано на пресовий фонд.

Дуже вдячні, п. Безкоровайний! Віритимемо, що всі наші передплатники в Австралії (майже всі заборговані) підуть за Вашим прикладом.

**Адміністрація
в-ва "Молода Україна"**

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ

I. Павленко, Січч Плейн, США	\$1.00
С. Гаєвська, Йонкерс, США	1.00
Люба Худяк, Нью-Брунсвік	1.00
Надя Чікало, Прінстон, США	1.00
П. Лимаренко, Філадельфія,	2.00
А. К. Бронкс, США	1.00
Г. Кулинченко, Чікаго, США	1.00
В. Фашук, Чікаго, США	1.00
Олександра Шпилька, Оттава	1.50
В. Хребто, Бімсвіл, Канада	2.50
Л. Ліщинз, Торонто, Канада	1.50
Є. Гірна, Аллістон, Канада	1.50
Федір Спанкін, Спрінгфільд	3.00

**НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ
ПРИЄДНАЛИ:**

L. Худяк, Нью-Брунсвік, США	1
Є. Гірна, Аллістон, Канада	1

**НАЙБІЛЬША
УКРАЇНСЬКА
КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ**

**ROCHESTER
Furniture Co. Ltd.**

423 College St., Toronto, Ont.

Tel. EM 4-1434

Тут знайдете великий вибір хатніх меблів, холодильників, газових та електричних печей, радіо-телевізійних апаратів та багато інших предметів домашнього устаткування по НАЙНИЖЧИХ цінах, на догодні умови сплати.

Зайдіть і переконайтесь в цьому самі.

██

Future Fuel Oil Ltd.

& GASOLINE SERVICE STATION

945 Bloor St. West, — Toronto, Ontario

Вдень: LE 6-3551

—

Вночі: RO 2-9494

Перша українська фірма достави опалової оліви для
домашнього та індустріального вжитку.

Чищення, направи та встановлення нових форнесів.

Обслуга протягом 24 годин.

ВІДОМА В ТОРОНТІ
УКРАЇНСЬКА ДРУКАРНЯ

«КИЇВ»

з модерними, автоматичними машинами. Друкує книжки, брошури, часописи та всякі канцелярійні й комерційні друки.

Замовлення слати на адресу:

KIEV PRINTERS LIMITED

686 Richmond St. West
Toronto, Ontario, Canada

Tel.: EM 3-7839

Робота чиста, скора й солідна.